

31. заседание

Понедѣлникъ, 18 юлий 1938 г.

(Открыто отъ председателя г. Стойчо Мошановъ въ 15 ч. и 40 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: г. г. Никола Пановъ, Наню Недковъ Пеневъ, Димитъръ Сараджовъ, Дончо Узуновъ, Бѣло Келешевъ и д-ръ Кънчо Милановъ 690

Тронно слово. Речь, произнесена отъ Негово Величество Царя при поднасянето му отговора на тронното слово (Прочитана отъ председателя на Народното събрание) 689

Питания:

- 1) отъ народния представителъ Михаилъ Донсузовъ къмъ министра на търговията, промишлеността и труда по приложението на трудовите договори. (Съобщение) 690
- 2) отъ народния представителъ Тодоръ Лазаровъ къмъ министра на земедѣлието и държавните имоти относно мѣрките, които трѣбва да се взематъ за облекчение тежкото положение на земедѣлци-стопани, пострадали отъ опустошенията на сушата. (Съобщение) 690
- 3) отъ народния представителъ Димитъръ Мацакиевъ къмъ представителството на Народното събрание относно начина, по който сѫ извѣршили записванията на ораторите по законопроекта за печата. (Съобщение и отговоръ) 697
- 4) отъ народния представителъ д-ръ Н. Найденовъ къмъ министра на земедѣлието и държавните имоти, въ връзка съ кандидатирането му въ изборите за земедѣлски камари. (Отговоръ) 690
- 5) отъ сѫщия къмъ сѫщия министъръ относно действията на началника на ветеринарното отдѣление при министерството и на плѣвенския областенъ ветеринарен лѣкар д-ръ Георги Христевъ. (Отговоръ) 690
- 6) отъ сѫщия къмъ сѫщия министъръ, относно промѣните въ ветеринарното отдѣление при Министерството на земедѣлието и държавните имоти. (Отговоръ) 690
- 7) отъ народния представителъ Крѣстьо Славовъ Лековъ къмъ министра на търговията, промишлеността и труда по известни порядки въ фабриката за кѣбрий въ Костенецъ. (Съобщение) 698
- 8) отъ народния представителъ Парашкевъ Забу-

Стр.

новъ къмъ министра на желѣзицитетъ, пощите и телеграфите, относно измѣнение разписанието на влаковете София—Ломъ, въ връзка съ разписанието на експресните парадходи Виена—Русе. (Съобщение) 704

9) отъ сѫщия къмъ министра на правосудието по постройката на Ломската сѫдебна палата. (Съобщение) 704

Законопроекти:

- 1) за създаване облаги и покровителство на бойците отъ фронта. (Предложение на народни представители). (Съобщение) 690
- 2) за заличаване нѣкои отъ гражданско-последици отъ сѫдебното решение по конфискационното дѣло № 11/923 г. на Софийския апелативенъ сѫдъ и № 3/925 г. на Върховния касационенъ сѫдъ. (Предложение на народни представители). (Съобщение) 690
- 3) за измѣнение наредбата-законъ за разрешаване на Министерството на вѫтрешните работи и народното здраве да сключи заемъ отъ фонда „Пенсии за изслужено време“, въ размѣръ на 4.000.000 л. (Съобщение) 698
- 4) за увеличение и наಸърдчение раждаемостта въ България. (Предложение на народни представители). (Съобщение) 698
- 5) за оправдяване глобите за нарушения по закона за горите. (Предложение на народни представители). (Съобщение) 698
- 6) за сключване заемъ отъ Главната дирекция на Б. д. ж. при Б. з. к. банка, въ размѣръ на 170.000.000 л. (Първо честене — продължение разискванията и приемане) 695
- 7) за печата. (Първо честене — разискване) 698
- 8) за разрешаване на Българската земедѣлска и кооперативна банка, да набави отъ чужбина 200.000 кгр. сортово конопено семе. (Предложение на народни представители). (Съобщение) 704
- 9) за спиране изпѣнителите и сѫдебни действия. (Предложение на народни представители). (Съобщение) 704

Дневенъ редъ за следващото заседание 709

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Понеже присъствуваатъ нуждния брой народни представители, обявявамъ заседанието за открыто.

(Отъ 157 народни представители присъствуваатъ 150, отсутствуватъ 7, а именно: г. г. Бѣло Бѣлевъ Келешевъ, Димитъръ Георгиевъ Сараджовъ, Дончо Димовъ Узуновъ, Екимъ Александровъ Екимовъ, д-ръ Кънчо Милановъ Милановъ, Наню Недковъ Пеневъ и Никола Пановъ Ивановъ).

(Става право) Г. г. народни представители! Въ сѫбота вечеръ ние всички бѣхме приети отъ Негово Величество Царя, изслушахме неговата речь въ отговоръ на поднесения му отговоръ на тронното слово, и, понеже е традиция тая речь да се записва въ дневниците на Народното събрание, азъ ще я прочета наново. (Чете)

„Господине председателю, г. г. народни представители! Благодаря ви сърдечно за думите, които ми отправяте отъ страна на народното представителство и които изслушахъ съ голѣмъ интересъ. Радвамъ се, че по този случай виждамъ събрани около менъ народните избраници, съ които ще мога да обмѣня мисли и взглядове и изкажа пожелания върху въпроси, които живо интересуватъ народа и държавата.

Г-да! Съ особено задоволство отбележвамъ подчертаното отъ народното представителство желание да положи върховни родолюбиви усилия, за да изчъпни съ достоинство възложената му отъ народа мисия. Сподѣляйки напълно схващането ви за вашата творческа дейност, азъ съмъ убеденъ, че вие, обединени въ името на жизнените

интереси на нацията и поставяйки тия интереси надъ всички други, ще съумѣте да оправдате довѣрието на народа.

Нека дѣлата превъзходитъ думитѣ и обещанията и нека вашето творчество ползува всички кмтове на родината и всички слоеве на народа. Започнатиѣ мѣроприятия за стопанското новдигане на страната трѣбза да продължатъ съ все по-голѣма и целесъобразна интензивностъ. Това ни се налага, какъ отъ продължаващата още свѣтвна стопанска криза, таза и отъ изключителните условия на живота навсѣкѫде.

Покрай благоустройството и строежитѣ отъ обществена полза, нека се поощряватъ нови инициативи и се полагатъ все повече грижи и въ областта на земедѣлието — грѣбнакътъ на нашето стопанство. Нека чрезъ все по-модерни технически срѣдства и съоружения се постави то на една по-рационална основа, като сѫщевременно се защищатъ и осигурятъ по-ефикасно плодоветъ на народния трудъ.

С особено и все по-голѣмо внимание трѣбва да се обрѣща за опазване здравето на барода, главно за подрастващите поколѣнія, утрешните граждани и строители на бѫдещето на България.

Г. г. народни представители! Следъ като изпѣлните вашия дѣлъ въ настоящата извѣнителна сесия на Народното събрание, вие ще идете пакъ между народа и съ искрено братско чувство вслушайте се въ неговитѣ коннѣжи и неволи. Той съ своя здравъ смисълъ и съ изпитаното, си родолюбие ще ви насочи най-вѣрно въ правия и полезенъ путь на вашата бѫдеща дейностъ. Така вие ще бѫдете винаги тѣлкуватели на неговитѣ желания и творители на очѣзи мѣроприятия, отъ които той се нуждае и които самиятъ животъ изисква. Билеши близко до бита и душата на нашия добъръ, храбъръ и трудолюбивъ народъ, нека всички му помагаме всячески, за да може той, въ миръ, единение и спокойствие, да твори своитѣ все по-честити бѫднини.

Да живѣе българскиятъ народъ! (Общи бурни рѫкоплѣсканія)

(Сѣла) Председателството има да ви направи следните съобщенія.

Разрешени сѫ отпуски на народните представители:
на Никола Пановъ — 1 день;
на Наню Недковъ Пеневъ — 4 дни;
на Димитъръ Сараджовъ — 1 день;
на Дончо Узуновъ — 1 день;
на Бѣло Келешевъ — 2 дни, и
на д-ръ Кънчо Милановъ — 4 дни.

Постъпили сѫ питания отъ следните народни представители:

Отъ бургаския народенъ представител Михаилъ Донзовъ къмъ г. министъра на тѣрговията, промишлеността и труда, по приложението на трудовитѣ договори.

Отъ шуменския народенъ представител Тодоръ Лазаровъ къмъ г. министъра на земедѣлието и държавните имоти относно мѣркитѣ, които трѣбва да се взематъ за облекчение тежкото положение на земедѣлиците-стопани, пострадали отъ опустошенията на сушата.

Отъ софийския народенъ представител Димитъръ Манакиевъ къмъ председателството, относно начина, по който сѫ извѣршени записванията на ораторите по законопроекта за печата.

Постъпили сѫ следните законодателни предложения:

За създаване облаги и покровителство на бойците отъ фронта, подписано отъ нуждното число народни представители. (Вж. прил. Т. I, № 27). Ще се напечати и раздаде.

За заличаване нѣкои отъ гражданския последици отъ сѫдебните решения по конфискационно дѣло № 11/1923 г. на Софийския апелативенъ съдъ и № 3/1925 г. на Върховния касационенъ съдъ (Вж. прил. Т. I, № 28.) Ще се напечати и раздаде.

Т. Кожухаровъ: Г. председателю! Азъ имамъ отправено питане къмъ г. министъра на вѫтрешните работи.

Председателъ С. Мошановъ: Г. г. народни представители! Г. г. министъръ на нѣколко пъти ми казватъ, особено г. министъръ на вѫтрешните работи, че сѫ готови да отговорятъ на всички питания. Обаче ние не можемъ да стнемемъ времето на цѣлото заседание съ отговори на питания. Днесъ ще отнеме, може би, единъ часъ отъ заседанието отговорътъ по други питания. Ще дойде редъ на всички питания. Ако не успѣмъ да отговоримъ на всички питания, тогава ще насрочимъ, може би, специално заседание за отговора имъ. Въ всѣки случай г. г. министъръ сѫми извѣли своята готовностъ да отговорятъ на всички питания.

Д-ръ Н. Найденовъ: Г. министъръ Банковъ кога ще отговори на моите питания?

Председателъ С. Мошановъ: Сега ще отговори.

Има думата народната прелстатель г. д-ръ Найденовъ да прочете трите си питания.

Д-ръ Н. Найденовъ: (Отъ трибуналата) Първото ми питане е следното: (Чете)

„Г. министре! Както Ви е известно, на 12 юли т. г. предстои да се произведатъ избори за членове на земедѣлските камари. Въ врѣзка съ тия избори трѣбва да се поставятъ, но предвидения отъ закона редъ, и съответните кандидатури. Считайки, че мога да бѫда полезенъ въ широката дейност на земедѣлските камари, тъй както я опредѣля законътъ, на свой редъ предъ пловдивския околийски сѫдия и азъ поставихъ своята кандидатура.

Между това, научихъ, че Вашиятъ главенъ секретаръ, г. Моско Михайловъ, по телефона е направилъ упрѣкъ върху околийския сѫдия и му е подирилъ сѣмѣтка, защо е утвѣрдилъ моята кандидатура. Сѫдията му е отговорилъ, че утвѣрдението е последвало, понеже сѫже налице всички законни условия за това. Като имате предвидъ горния фактъ, моля Ви, г. министре, да ми отговорите:

1. По какъвътъ начинъ и въ името на каква своя законна функция Вашиятъ главенъ секретаръ си е позволилъ да се мѣси по телефона, въ суверенната дейност на пловдивския околийски сѫдия?

2. Ако ви е известенъ този фактъ, какви мѣрки сте вземали, за да не се повтарятъ подобни действия на Вашия главенъ секретаръ?

3. Като ви става достояние отъ менъ този фактъ, дисторѣнността на който е напълно установена, какви мѣрки сѣмѣтката да вземете спрямо въпросното действие на Вашия главенъ секретаръ?

Второто ми питане: (Чете)

„Г. министре! Вчера, 9 того, получихъ копие отъ телеграма, изпратена до г. министъръ-председателя и до Васъ, съ която Плѣвенското дружество отъ Съюза на културно-просвѣтните дружества на ветеринарните лѣкарни въ България протестира срещу началника на Плѣвенската областна ветеринарна служба д-ръ Георги Хрисчевъ, загледено е забранилъ събранietо на дружеството, съ днешенъ редъ: „Създаване трайно, здраво и истинско обединение между ветеринарните лѣкарни“.

Забраняването на това събрание е станало, за да не се даде възможностъ да се събератъ ветеринарните лѣкарни и бѫде демаскиранъ плѣвенскиятъ областенъ ветеринаренъ лѣкар д-ръ Хрисчевъ, човѣкъ съ доказано разрушителни идеи, който само нѣколко дена преди това събра:ние обяви нѣкакво обединение на ветеринарните лѣкарни отъ Плѣвенската областъ въ единъ „съюзъ“, числящъ въ своите редове болшинството хора съ положение напълно компрометирано като служители на държавата, известни лѣвичари, както и Вие също сте заявили предъ мене и други народни представители. Такива събрания съ инсценирано обединение на ветеринарните лѣкарни къмъ единъ съюзъ, който отдавна буди подозрение съ своята скрита дейностъ, насоченъ срещу установения държавенъ редъ въ страната, бѣха направени предъ нѣколко дни и въ други градове, а именно: Видинъ, Бургасъ и Стара-Загора, като въ нѣкои градове отиде да заплашва и торизи ветеринарните лѣкарни да се „обединяватъ“ и лично началникъ на ветеринарното отдѣление при министерството Ви, известниятъ между съсловието съ прозвището „Продавач на заразени животински кожи“ — г. д-ръ Андреевъ . . .

За да не прѣчи на инсценираното обединение въ Плѣвенъ, преди нѣколко дни ординаторътъ отъ плѣвенската ветеринарна лѣчебница д-ръ Стоянъ Кънчевъ, секретаръ на плѣвенското дружество отъ Културно-просвѣтния съюзъ на ветеринарните лѣкарни, бѣ премѣстенъ отъ Плѣвенъ въ с. Лесидрѣнъ — Тетевенско. А д-ръ Кънчевъ е много способенъ и деенъ ветеринаренъ лѣкар.

Като имате горното предвидъ, моля Ви, г. министре, да ми отговорите:

1. По какви причини плѣвенскиятъ областенъ ветеринаренъ лѣкар д-ръ Георги Хрисчевъ не е позволилъ събранietо на плѣвенското дружество отъ Съюза на културно-просвѣтните дружества на ветеринарните лѣкарни, въ който членуватъ 450 души ветеринарни лѣкарни, съ изпитано национално чувство?

2. По чия нареджене се върши това инсценирано „обединение“ къмъ една организация, която нескрито се рѣковиди отъ пристиводържавни идеи и кому се служи съ това — на държавата или разрушението?

3. По чия заповѣдъ е премѣстенъ отъ Плѣвенъ въ с. Лесидрѣнъ ветеринарниятъ лѣкар г. д-ръ Кънчевъ и

какви причини извънър горните наложиха това преместване?

4. Каква е службата на началника на ветеринарното отдѣление при министерството Ви — да реди и управлява ветеринарната служба, или да се занимава със една извънър служебна дейност, която подхвърля на произвол и изпитания цѣлото ветеринарно-лѣкарско съсловие?

5. Ако Ви сѫ известни горните факти, въви мѣрки сте взели за избѣгване повторението имъ?

6. Като Ви съобщавамъ тия факти, какви мѣрки сѫтате да вземете спрямо въпросните лица, за да се спре принудителното большевизиране на ветеринарните лѣкари отъ Ваши подведомствени органи?

Третото ми питане: (Чете)

„Г. министре! Презъ м. мартъ 1938 г. Вие предприехте промѣна въ ветеринарното отдѣление при новѣреното Ви министерство. Бившиятъ началикъ при ветеринарното отдѣление г. проф. д-ръ Г. Ненковъ подава оставка, поради възникнали недоразумения въ връзка съ отнемането самостоителността на ветеринарната служба чрезъ издадени отъ Васъ заповѣди, мимо постановленията на закона за наследчение борбата съ епизоотийтъ (чл. 1) и постановленията на ратифициранитъ международни ветеринарни конвенции (чл. чл. 2, 6 и 8), респ. искането Ви съ писмо № 4412 отъ 14 януари 1938 г. до г. министра на финансите за обособяване ветеринарната служба въ санитарно-ветеринарната дирекция.

Следътъ този фактъ се движатъ редица други, които биха могли да се систематизиратъ, както следва:

1. Назначава се за началикъ на ветеринарното отдѣление г. д-ръ А. Андреевъ, безъ това назначение да се съобразява съ чл. 5 отъ закона за санитарно-ветеринарната служба. Д-ръ А. Андреевъ нѣма качествата, които изисква той членъ отъ закона, той нѣма и моралните качества да възглавява ветеринарното отдѣление, като се иматъ предвидъ мотивите, които сѫ наложили да напусне ветеринарно-медицинския факултетъ (името му се преплита съ продажба на кожи отъ умрѣли животни за лична сѫтка), както и лѣлото му като околийски ветеринарен лѣкаръ въ гр. Асеновградъ.

2. Назначения, премѣстования и повишения съ цель да се облагодетелствуватъ лица или задълъбочатъ раздорите въ ветеринарното отдѣление.

а) Назначава се д-ръ Христо Русевъ за и. д. главенъ инспекторъ по епизоотийтъ, безъ да има цензъ за такъвъ, безъ да има каквато и да е административна опитност, изисквани по закона; и то следъ като се освобождава отъ длѣностъ безъ причина титулярътъ д-ръ Ст. Диагоровъ. При това известно е, че д-ръ Хр. Русевъ е ревизиранъ отъ П. Дочевъ и сѫ установени следните по-важни нарушения: купува опаковани сандъчета отъ своите братя на сума 34.000 л.; зачислява и храни два коня при института въ Търново, като завѣрява оправдателни документи, безъ да е ималъ коне, за сума 13.000 л.; възлага търгъ за доставка стая термостатъ на Санто Семо за 50.000 л., а допушта да се изработи отъ търновски майстори на половина цена; името му и сега, като главенъ инспекторъ, се преплита съ една доставка на емкаминъ за пловдивската ветеринарна служба.

б) Назначава се за главенъ инспекторъ д-ръ Иванъ Койчевъ, като се понижава предшественикътъ му титуляръ д-ръ Б. Коцевъ. Д-ръ Иванъ Койчевъ има начетъ за 460 хиляди лева по доставка на породисти коне, които следъ докарването имъ въ България сѫ бракувани. (Дѣло № 523/1935 г. при специалния сѫдъ при Върховната сѫтна палата)

в) Назначенъ е д-ръ Георги п. Ивановъ за околийски ветеринарен лѣкаръ въ гр. Неврокопъ, въпрѣки налични дѣла при прокурора въ връзка съ службата му и въпрѣки че д-ръ А. Андреевъ е билъ предупреденъ за това отъ народния представителъ г. Воденичарски.

г) Назначенъ е за директоръ на районния ветеринарно-бактериологически институтъ въ гр. Търново д-ръ Павелъ Павловъ, братовъ синъ на проф. Павловъ, безъ да се произведе конкурсъ изпитъ, съгласно закона за санитарно-ветеринарната служба.

д) Назначенъ е за околийски ветеринаръ лѣкаръ по борба срещу туберкулозата въ гр. Шуменъ участъковиятъ ветеринарен лѣкаръ д-ръ Г. Бобевъ, безъ цензъ, само съ единогодишна служба, макаръ да има цензовани ветеринарни лѣкари за заемане на службата.

е) Назначена е като участъковъ ветеринарен лѣкаръ въ с. Сатовча и преведена на служба въ Централния ветеринарно-бактериологически институтъ г-жа д-ръ Мара Ст. Куюмджиева. Известни сѫ заедно съ мѣжа си и въ ветеринарната колегия и въ Дирекцията на полицията като комунисти.

ж) Д-ръ Христо Вълковъ се повишилъ за ординаторъ при областната ветеринарна лѣчебница въ гр. Плевенъ на мястото на титуляра д-ръ Стоянъ Кънчевъ, който заема тази длѣностъ отъ две години. Д-ръ Вълковъ е комунистъ и е билъ изключенъ завинаги отъ ветеринарно-медицинския факултетъ за разпространяване на позиви съ комунистическо съдѣржание.

з) Назначава се за областенъ ветеринарен лѣкаръ въ Плевенъ д-ръ Георги Хрисчевъ въ моментъ, когато за тази длѣностъ е обявенъ конкурсъ съ заповѣдъ на г. министра на земедѣлието и дѣржавните имоти, и за който конкурсы сѫ се явили 20 конкуренти. Доцънителното производеждане на конкурса ще има само да оформи беззаконието.

Съ изброените случаи на премѣстване, понижение или фаворизиране сигурно не е изчерпана листата на производеждане въ ветеринарното отдѣление.

3. По Върховния ветеринарен съветъ.

Непосредствено следъ сѫдѣната на начатника на ветеринарното отдѣление се освобождаватъ отъ длѣностъ членове на Върховния ветеринарен съветъ, като се назначаватъ и допускатъ нови такива, и въ състава на Върховния ветеринарен съветъ, отъ всичко 12 члена, влизатъ нови 8. Между назначението на нови членове сѫ: проф. Г. Павловъ, главенъ виновникъ за раздѣляне на ветеринарното съсловие и комунизиране на сѫщото, и проф. д-ръ Ст. Ангеловъ, върху когото тежатъ начетъ отъ финансови ревизии и чийто стремежъ е билъ да се доближи наново до върховната управа на службата съ цель да облекчи положението си. Двамата — той и проф. Павловъ — презъ 1932 г. си стпушатъ и поддѣлятъ сумата 100 хиляди лева за проучване на родопското кръвопикане — една болестъ, която не е отъ тѣхъ компетентностъ и по което проучване и до днес не сѫ депозирали доклади.

4. Въ продължение на по-малко отъ три месеца длѣностни лица отъ ветеринарното отдѣление се понижаватъ, премѣстватъ и повишиватъ безъ мотиви, безъ вина или целно да облагодетелствуватъ на други, въпрѣки Вашите обещания и изявления въ вѣстниците. Броите на въпрѣните размѣстявания видно надхвърля цифрата 30, т. е. 10% отъ дѣржавните ветеринарни лѣкари.

5. При всички премѣствания и понижения се преследватъ ветеринарни лѣкари, които сѫ безузоризени служители, удостоявани и съ ордени за гражданска заслуга, и които иматъ единствената вина, че сѫ членове въ културно-просвѣтната организация, призната и организирана съобразно новите законоположения, а не въ Съюза на ветеринарните лѣкари, който вече 4 години сѫществува въ разрѣзъ съ законите, безъ да проявява желание да се съобрази съ тѣхъ.

6. Съ премѣстванията и пониженията се дава преднина и се въздигатъ къмъ рѣковедни място ветеринарни лѣкари, които въ минали години и сега комунизирамъ ветеринарно-лѣкарското съсловие. Всички искрѣнъ ветеринарен лѣкаръ днес ще признае, че се осигурява спокойна дейност само на комунизираните лѣкари или на тѣзи, който сѫ слѣпи привърженици на рушителите на България. Примѣри за премѣствания и повишения, съ които се дава преднина на комунизираните ветеринарни лѣкари, има много, нѣкои отъ които се посочватъ въ настоящето.

Г. министре! Като имате предвидъ горното, моля, да ми отговорите:

1. Кои мотиви сѫ наложили и налагатъ да се промѣни отношението Ви къмъ ветеринарната служба, а също да оставите тази служба да се възглавява отъ слученъ човѣкъ, безъ никаква подготовкa и мораленъ ликъ?

2. Защо се наложи почти пълната промѣна въ състава на Върховния ветеринарен съветъ, допущането на нови 8 члена въ сѫщия отъ всичко 12?

3. Защо се допуска безотговорното преследване на една категория ветеринарни лѣкари и се фаворизиратъ друга категория такива?

4. Защо се допуска саботирането на закона за професионалните организации и този за ведомствените такива?

5. Защо и кои мотиви налагатъ незачитане на налични закони, рефективно произволи и незаконосъобразности въ дѣлата на ветеринарното отдѣление и Върховния ветеринарен съветъ?

Председателъ С. Мошановъ: Има думата г. министъръ на земедѣлието и дѣржавните имоти.

Министъръ Б. Банковъ: Г. г. народни представители! Г. запитвачъ твърди въ първото си питане: „Като ви става достояние този фактъ, достовѣрността на който е напълно установена . . .“ Става въпросъ, г. г. народни представители, за главния секретаръ на Министерството на земедѣлието г. Моско Михайловъ. Г. запитвачъ

твърди, че г. Михайловъ е говорилъ по телефона съзловия околоийски съдия и е искалъ на всяка цена да бъде отстранен като кандидат за членъ на земеделска камара г. Найденовъ. Его саморъчно писмо (Сочи писмото) отъ пловдивския околоийски съдия. Това писмо е написано поради анкетата, която наредихъ азъ. Въ него писмо — може да се провърши всяки моментъ — пловдивският околоийски съдия твърди: „Никога не съмъ говорилъ съзловия Михайловъ“. (Ръкописът) Може ли, г-да, така да се говори?

Д-ръ Н. Найденовъ: А съзловия е говорилъ? Кой е говорилъ?

Председател С. Мошановъ: (Звъни) Моля, г. Найденовъ!

Д-ръ Н. Найденовъ: И азъ имамъ удостовърение. Това е саморъчно негово писмо. Ето го! (Показва писмото). (Оживление)

Председател С. Мошановъ: Г. г. народни представители! Азъ най-настоятелно ви моля да ме оставите, азъ да пазя реда. Азъ мисля, че г. Найденовъ ще изслуша г. министър тъй спокойно, както той го изслуша.

М. Михайловъ: И е длъженъ да го слуша.

Председател С. Мошановъ: Всички сме длъжни да слушаме.

Министър Б. Банковъ: Г. г. народни представители! Следът установяването на този фактъ, идва и другъ единъ фактъ, който достъпчиво добре потвърждава мотивитъ, които съз подтиквали г. запитвача да направи своето питане. Юрисконсултът на Министерството на земеделието съобщава: (Чете) „Нѣколко дни следъ като бѣхъ се завѣрналъ отъ Пловдивъ, поради възложената ми отъ Васъ анкета, се обади по телефона народниятъ прелстителъ г. Найденовъ и ме запита относно произведената анкета до какви сведения съмъ се добралъ. Преди да му отговоря азъ, той самъ ми каза, че знаелъ, какво главниятъ секретаръ на министерството г. Моско Михайловъ не е разговарялъ по телефона съзловия околоийски съдия“.

Д-ръ Н. Найденовъ: А кой? Каузете кой?

Министър Б. Банковъ: Мотивитъ съз ясни, г. г. народни представители!

Д-ръ Н. Найденовъ: Отговорете, кой е говорилъ?

Председател С. Мошановъ: (Звъни) Ще Ви изключамъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Ама лъже — изключете ме — лъже!

Министър Б. Банковъ: Саморъчно писмо имамъ

Д-ръ Н. Найденовъ: Вие лъжете по единъ безобразенъ начинъ!

Председател С. Мошановъ: (Звъни) Г. Найденовъ! Азъ Ви правя бележка.

Д-ръ Н. Найденовъ: Направете я на министра.

Председател С. Мошановъ: Г. Найденовъ! Азъ не само Ви правя бележка. Ако искате да създадете инцидентъ, можете да го създадете съз най-голема сила. Тукъ всяки е свободенъ да прави каквото иска.

Д-ръ Н. Найденовъ: Отъ тая маса не тръбва да се лъже. (Сочи министерската маса) Ето удостовърение отъ околоийския съдия! (Показва го)

Председател С. Мошановъ: Г. Найденовъ! Г. министърътъ има не по-малко права отъ Васъ, а по конституцията и правилника за вътрешния редъ има повече права отъ Васъ. Азъ Ви моля да го изслушате търпливо.

Д-ръ Н. Найденовъ: Да казва истината!

Председател С. Мошановъ: Моля Ви се! Всички ще си направятъ заключенията, следъ като Вие говорихте и следъ като говори и той.

Т. Кожухаровъ: И на насъ министърътъ казватъ, че лъжемъ.

Д. Машакиевъ: Казаха на Еагриновъ лъжецъ.

Председател С. Мошановъ: (Звъни) Азъ не съмъ още изчерпилъ инцидента. Нѣма нужда да ми се напомня. Моля ви се, г. г. народни представители! Продължете, г. министър!

Министър Б. Банковъ: Г. г. народни представители! Прави ми се питане: защо е било забранено обединителното събрание на Културно-просветнния съюзъ на ветеринарните лъкари въ България, което тръбвало да се състои въ Плевенъ? Всички събрания се забраниха поради това, че министърътъ на вътрешните работи ми съобщи, че ще бѫдатъ разтурени организациите, както на ветеринарните лъкари, така и на агрономите, така и на други.

Що се отнася до назначаването за и. л. областенъ ветеринаренъ лъкаръ въ Плевенъ д-ръ Хрисчевъ. Въ питанието съдържащо е показанъ като красенъ комунистъ. Г. г. народни представители! Ще тръбва съз колко думи да ви представя кой е д-ръ Хрисчевъ. Д-ръ Хрисчевъ е офицеръ отъ българската армия, който е загубилъ едно око на южния фронтъ. Това е български офицеръ инвалидъ, който достойно носи днес службата си. Но д-ръ Хрисчевъ открило казва: „Не мога да отивамъ следъ запитвача“.

Нѣкой отъ нар. представители: И е най-добросъвестните лъкаръ въ Варна.

Председател С. Мошановъ: Г. министърътъ нѣма нужда да му помагате.

Х. Геренковълиевъ: Ако д-ръ Найденовъ стане членъ на Върховния ветеринаренъ съветъ, готовъ съмъ да се откажа отъ всичко.

Д-ръ Н. Найденовъ: Много си прости!

Председател С. Мошановъ: Моля, г. Геренковълиевъ!

Министър И. Кожухаровъ: (Къмъ д-ръ Н. Найденовъ) Вие нѣмате политическо възпитание.

Д-ръ Н. Найденовъ: Имамъ такова не по-малко отъ Вашето.

Председател С. Мошановъ: Г. Найденовъ! Правя Ви последно предупреждение. Следъ това ще предприема санкции.

Х. Геренковълиевъ: (Казва нѣщо)

Д-ръ Н. Найденовъ: Когато той (Сочи Х. Геренковълиевъ) обижда, защо не му се прави бележка? Той ме обиди най-напредъ. И г. министъръ Кожухаровъ не се объри къмъ него, а къмъ мене.

Председател С. Мошановъ: Моля Ви се, азъ направихъ бележка на г. Геренковълиевъ. Понеже повторно се обажда, правя му втора бележка. Г. д-ръ Найденовъ! Изчерилихъ всички възможности, за да мога да пазя реда. Сега остава последната възможност — да наложа санкция. Нека всяки поеме своятъ отговорности и азъ ще поема моятъ.

Министър Б. Банковъ: Г. г. народни представители! Имахъ случај да видя д-ръ Хрисчевъ. Този български офицеръ инвалидъ, останалъ отъ войната съз едно еко, изплака предъ менъ и каза: „Какъ, г. министре, азъ, който да дохълъ половината отъ живота си за моята родина, мога да бѫда упрѣкнатъ въ нѣкакви противодържавни идеи?“ Това е отговора ми за д-ръ Хрисчевъ, г. г. народни представители!

Става въпросъ, защо е премѣстенъ д-ръ Кънчевъ. Г. запитвачътъ забрави, че има тукъ и други господи, като него, които се интересуватъ отъ държавните служители. Плевенскиятъ народенъ представителъ г. Георги Миковъ идва два пъти при мене и ми каза: „Махнете тоя човѣкъ, той не може да служи при настъ“.

Д. Гичевъ: Нали съз забранени ходатайства! (Пререкате между народните представители Д. Гичевъ и Г. Миковъ)

Председател С. Мошановъ: Г. Миковъ! Седнете си на мястото. Правя Ви първа бележка.

Д. Гичевъ: Много закъсни!

Министър Б. Банковъ: Г. г. народни представители! Тогава, когато има оплаквания не само отъ народни представители, а тогава, когато има оплаквания отъ населението, азъ съмъ задълженъ веднага, своевременно да взема мерки. Но когато оплакванията съз по-чести, на менъ се налага да направя анкета. Анкета азъ направихъ

и се установи, че д-ръ Кънчевъ е съвършено лекомислено гледалъ своята служба. Наложихъ му най-малкото наказание, като го премѣстихъ отъ Пловдивъ въ Лесидрѣнъ.

Запитвачъти ми отправя питане: защо е подала оставка г. д-ръ Ненковъ? Г. г. народни представители! Г. д-ръ Ненковъ не е подала оставка, а г. д-ръ Ненковъ, като началникъ на ветеринарната служба, бѣ уволненъ отъ менъ съ заповѣдъ № 11 отъ 25 февруари 1938 г.

По какви причини се наложи да уволни д-ръ Ненковъ? Д-ръ Ненковъ, който бѣше ангажиранъ въ Университета, идваше отвреме-навреме и въ mosto министерство, въ Министерството на земедѣлието. Не съмъ ималъ нищо лично противъ този човѣкъ. Той е мой състудентъ отъ Виена и го познавамъ много добре. Азъ бѣхъ доволенъ, че ще имамъ случай да продължа работата съ единъ човѣкъ, съ когото имахъ познанство по-отрано.

Д-ръ Ненковъ ми представи заповѣди за уволнението на трима ветеринарни лѣкари на служба при Столичната градска община, поради това, че били крайни комунисти и извѣнредно опасни хора. Казахъ на г. доктора: докторе, ако действително тѣзи хора сѫ така опасни, ще ги уволня, но не забравяйте, че Софийската градска община има специаленъ законъ и ние, ако не повече, ще трѣбва поне да вземемъ мнението на столичния градски кметъ. Настояхъ г. д-ръ Ненковъ да отиде при столичния градски кметъ. Следъ една седмица г. д-ръ Ненковъ ми поднесе отново заповѣди за размѣстване и уволнение на тия трима опасни ветеринарни лѣкари. Попитахъ го: „Докторе, колко време служатъ?“ — „Съ години.“ — „Та сега ние ли ги намѣрихме опасни, следъ като сѫ служили толкова години, и да ги уволнимъ? Въпрѣки това, азъ Ви моля да отидете при столичния кметъ!“ — Д-ръ Ненковъ отиде при столичния кметъ. На другия денъ идва при менъ съ сѫщите заповѣди и ми казва: „Г. министре! Азъ имамъ съгласието на столичния кметъ. Моля Ви да подпишете тия заповѣди“. Азъ ги подписахъ. Но, за моя голѣмъ изненада, още следъ обѣдъ столичниятъ кметъ ми се обади по телефона: „Г. министре! Защо, безъ да ме питате менъ не, но безъ да изпратите нѣкой да вземе и моето мнение, Вие мѣстите тия трима служители?“ Казвамъ му: „Какъ така? Вие сте дали съгласието си на началника на ветеринарното отдѣление; той е билъ при Васъ и Вие сте съгласили“. — „Не е вѣрно!“ — „Щомъ не е вѣрно, заповѣдайте, г. кмете, въ моя кабинетъ“. Преди да дойде кметътъ въ моя кабинетъ, извикахъ д-ръ Ненковъ. Допускахъ и азъ да имамъ грѣшка. Попитахъ го: „Докторе, говорихте ли съ столичния градски кметъ?“ — „Разбира се“. — „Даде ли Ви съгласието си?“ — „Да“. — „Какво Ви каза?“ — „Каза: да, съгласенъ съмъ да бѣдъ размѣстени“. Въ този моментъ идва столичниятъ кметъ. Г. Ивановъ, още не се рѣжувалъ съ менъ, се обрѣна доста вѣзбудено къмъ д-ръ Ненковъ съ думитѣ: „Какъ можете да лѣжете вашия министъръ? Какъ можете да заблуждавате вашия министъръ? Кога сте говорили съ менъ за уволнението и за размѣстването на тия хора?“ Тогава азъ запитахъ д-ръ Ненковъ: „Вие, който преди 3—4 минути ми говорихте, че сте говорили съ столичния кметъ, потвѣрдявате ли това сега?“ Д-ръ Ненковъ мѣлъ. Г-да! Какво трѣбва да направя азъ?

Г. Миковъ: Заповѣдъ за уволнение — каквото сте направили.

Министъръ Б. Банковъ: Налагаше ми се да уволни д-ръ Ненковъ; даже и по-далечъ да отида. Но нѣма да се спиратъ на това.

Обаче неприятностите не стигатъ само до тукъ; неприятностите отиватъ и по-далечъ. Поради това, че имахме едно щастливо събитие въ страната — раждането на Него Царско Височество Престолонаследника Князъ Симеонъ Търновски, азъ искахъ, онѣзи служители отъ Министерството на земедѣлието, които иматъ доста традиции и хубава служба, да бѣдъ наградени. Извикахъ всички началици и имъ съобщихъ: желая да ми представите онѣзи дѣржавни служители, които намирате, че трѣбва да бѣдъ наградени. Между тѣзи началици бѣше и той. Запитахъ ги: колко лица горе-долу ще трѣбва да бѣдъ наградени? Отговориха, че ще трѣбва да бѣдъ наградени 35—40 човѣка. Следъ 2—3 дена идва д-ръ Ненковъ при менъ съ единъ списъкъ на лица, които трѣбва да бѣдъ наградени. Но трѣбва да ви съобщя, г-да, че това става къмъ 2—2 и половина часа по обѣдъ. Въ онова време азъ нѣмахъ главенъ секретаръ и стояхъ въ министерството отъ сутринта до 2—2 и половина, 3 часа, за да мога да извѣршвамъ работата. Всѣки денъ приемахъ 6—7 души началици. И така, къмъ 2 и половина часа, които съмъ капналъ отъ работа, идва при менъ д-ръ Ненковъ съ доста голѣмъ докладъ. Казвамъ му: „Д-ръ Ненковъ! Изворенъ съмъ“. — „Но, казва, има нѣколко спеши

въпроси, най-вече за тѣзи ветеринарни лѣкари, които сѫ тукъ, въ списъка, и които трѣбва да наградимъ — нѣколко заповѣди, 3—4—5“. Добре, между другитѣ преписки бѣше и единъ списъкъ на онѣзи лица, които трѣбваше да бѣдъ наградени. Какво бѣше, обаче, място разочарование, когато научихъ, че този списъкъ, който нѣмахъ възможност да видя, е билъ списъкъ само на ветеринарни лѣкари, които д-ръ Ненковъ представя за награждаване — хора съ 5—6—7-годишна служба. А азъ предупредихъ д-ръ Ненкова, че ще наградимъ 35—40 лица, но отъ всички служби, отъ всички отдѣления. Какъ мога да държа повече на служба този човѣкъ, който систематически ме лѣже? Наложи ми се и азъ уволнихъ д-ръ Ненкова.

Имахъ сѫщо доста неприятности — не ща да ви замавамъ много, може би е стигнало до вашите уши — съ измѣнението на правилника по контрола на съвестните продукти. Събраха се хората тукъ, въ София, и маса неприятности ми създадоха. Само нѣколко думи ще ви прочета отъ това, което пишатъ тѣ: (Чете) „Този пътъ нещастието се струпа върху немощния грѣбъ на бакалското съсловие“ — въпросътъ е за правилника, който изработи д-ръ Ненковъ — „което има честта да привлече благосклонното внимание на голѣмия, велики реформаторъ“.

Въ какво се състоише измѣнението на този правилникъ? Д-ръ Ненковъ искаше въ всѣка селска кръчма да има две помѣщенія, защото тако било въ Англия; въ едното помѣщение да се продаватъ пирони, четки и пр., а въ другото — сирене и кашкаваль. Казахъ му: „Д-ръ Ненковъ! Това е невъзможно“. Въпрѣки това, той намѣри начинъ при доклада да ми пустне да подпиша и този правилникъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Какъ подписвате така?

Министъръ Б. Банковъ: Подписахъ го и си създадохъ маса неприятности. Азъ извикахъ д-ръ Ненкова и му казахъ: г. д-ръ Ненковъ, това, което Вие сте направили, азъ нѣма да го оставя — толкова повече, че при мене идваха делегации отъ тия господи, бакалитѣ. И его какво намирамъ въ тѣхния вестникъ: (Чете) „Разговоръ между министъръ Банковъ и делегацията. — Азъ ви заявявамъ, г-да, че нѣмамъ никакво желание да отнемамъ на г. г. бакалитѣ тия важни за сѫществуването имъ артикули. Представете ми проектъ въ каква смисъль желаете да станатъ измѣненията на правилника. Дайте ми вашето предложение и по него ще можемъ да разискваме, за да задоволимъ санитарните изисквания за хигиена, вашите интереси и интересите на консуматорите, на които трѣбва да дадемъ възможност бѣзо и лесно да се снабдяватъ съ най-необходимъ ежедневни храни“.

Фактъ е, г-да, че при тия неприятности, които се създадоха, наложи ми се да се справя съ д-ръ Ненковъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: (Възразява)

Министъръ Б. Банковъ: Недейте да ме провокирате, защото това сѫ противни телеграми (Сочи купъ телеграми) срещу д-ръ Ненковъ! (Рѣжонъскания)

Задава ми се въпросъ: защо, следъ като е уволненъ д-ръ Ненковъ, е назначенъ на служба д-ръ Андреевъ, когато чл. 5 отъ закона за санитарно-ветеринарната служба изиска: първо, цензъ на окръженъ ветеринаренъ лѣкаръ, второ — да има административна опитност и нѣкои научни трудове, трето — да има прослужени 10 години, четвърто — да е посоченъ отъ Висшия ветеринаренъ съветъ?

Д-ръ Андреевъ въ продължение на 6 години служи като началникъ на жегънозопътната ветеринарна служба при г. Йововъ и тамъ създава образцова служба. Вѣрвамъ, това е известно на всички. Освенъ това, д-ръ Андреевъ, освенъ че има тая административна опитност, но има надъ 75 научни трудове, отъ които нѣкои сѫ премириани отъ Българската академия на науките Д-ръ Андреевъ има 12-годишна служба. Д-ръ Андреевъ е посоченъ отъ Висшия ветеринаренъ съветъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Кога? Петъ месеца следъ като го назначихте; завчера.

Министъръ Б. Банковъ: Говори се за нѣкакви кожи. За тѣзи кожи г. д-ръ Андреевъ е поисканъ разрешение да заведе дѣло. Въ своя докладъ той казва: (Чете) „Г. министре, въ връзка съ намека, който д-ръ Найденовъ прави въ питането си до Васъ, какво, че преди 11 години въ качеството ми на асистентъ по патологична анатомия при ветеринарно-медицинския факултетъ името ми се

преплита съ продажбата на нѣкакви колки отъ умрѣли животни за лична смѣтка, моля разрешението Ви да заведа противъ д-ръ Найденовъ сѫдебенъ процесъ за клевета".

Д-ръ Н. Найденовъ: Веднага му дайте разрешение. Готовъ съмъ. Веднага отивамъ въ сѫда.

Министъръ Б. Банковъ: Става въпросъ за назначения и уволнения. Запитвачът твърди, че д-ръ Христо Русевъ нѣмалъ достатъчна подготовка. Кой е д-ръ Христо Русевъ? Д-ръ Христо Русевъ е асистентъ по бактериология и заразни болести въ продължение на четири години въ ветеринарно-медицинския факултетъ. Д-ръ Христо Русевъ е бывъл директоръ на Бактериологическия институтъ въ Търново въ пролъжление на 5 години. Д-ръ Русевъ има 2-годишна специализация въ Германия и Дания. Д-ръ Христо Русевъ е младъ нашъ учень, който е написалъ доста цени трудове, и днесъ неговите трудове сѫ третета въ германския ветеринаренъ факултетъ.

Говори се за начети на д-ръ Христо Русевъ. Азъ направихъ справка; като несъстоятелни, тия начети сѫ отхвърлени отъ Великотърновската смѣтна падата.

Д-ръ Н. Найденовъ: Г. министре! Кажете съ кое опредѣлени сѫ отхвърлени тия начети?

Министъръ Б. Банковъ: Сѫщото се говори и за д-ръ Койчевъ. Д-ръ Койчевъ, г-да, е запасень офицеръ.

Председателствувашъ С. Мошановъ: Г. Найденовъ! Вие нѣма да прекъсвате г. министра! Казахъ Ви: изчерпихъ всички възможности, остава само да Ви отстрани отъ заседанието и да дамъ отдихъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Добре!

Министъръ Б. Банковъ: Г. г. народни представители! Д-ръ Койчевъ е запасень офицеръ. Поради това, че се е отличилъ въ време на войната съ добро носене на службата, съ височайша заповѣдь е бывъл оставленъ на действителна служба въ армията. Служилъ е известно време, но, поради туй, че се е явилъ на конкурсенъ изпитъ за стипендия по ветеринарна медицина, който изпитъ той е издържалъ, отива въ Берлинъ и свършва по ветеринарна медицина.

За начета отъ 460.000 л. Д-ръ Койчевъ е бывъл въ една комисия по доставката на коне. Въ тази комисия не е билъ само д-ръ Койчевъ, а сѫ били и други, между които и д-ръ Койчевъ. Запитахъ д-ръ Койчевъ: какво ще ми кажете, г. Койчевъ, за това, което казва д-ръ Найденовъ? Отговори ми: „Г. министре, увѣрявамъ Ви, че никаква отговорност не нося. Ето вече 4—5 години господата не искаше да ликвидиратъ този въпросъ. Щржатъ го туй, като брънка на врата. Какво мога да направя?"

За д-ръ Георги п. Ивановъ. Въ отдѣлението нѣма преписка за д-ръ Георги п. Ивановъ, че е комунистъ. Г. Воденичарски, ако желаете и обича, да ми даде номерата на дѣлата, които сѫ заведени срещу г. д-ръ Георги п. Ивановъ и азъ веднага ще наредя да бѫде уволненъ.

И. Воденичарски: Прекратени сѫ били.

Министъръ Б. Банковъ: Досега не е билъ повдиганъ въпросъ за д-ръ Георги п. Ивановъ, че билъ комунистъ — сега се повдига.

За д-ръ Павловъ. Д-ръ Павловъ е специалистъ-бактериологъ и е назначенъ за и. д. лѣкаръ въ Търново, затова защото има цензоровани бактериологии — единиятъ е въ Русе, другиятъ е въ Шуменъ, обаче единиятъ е семеенъ, другиятъ е отъ този край, кѫдето служи, и господата не желаятъ да се размѣстятъ. Затова ми се наложи да назнача д-ръ Павловъ.

За д-ръ Бобевъ. Д-ръ Бобевъ е сѫщо и. д. окончийски ветеринаренъ лѣкаръ. Ако г. запитвачътъ въ този моментъ знае ветеринаренъ лѣкаръ, който желаете да заеме тази служба, нека ми каже името му, ще си взема бележка и ще издамъ заповѣдь за назначение.

Д-ръ Н. Найденовъ: Не едно, а десетъ имена ще Ви кажа веднага.

Председателъ С. Мошановъ: Следъ заседанието.

Министъръ Б. Банковъ: Дайте ми бележка. Вие добре знаете, че има 22 свободни място за ветеринарни лѣкари, затова нѣма кой да ги заеме,

Д-ръ Н. Найденовъ: А има ветеринарни лѣкари безъ служба.

Министъръ Б. Банковъ: За д-ръ Христо Вълковъ. Въ досието му нѣма данни, отъ които да се вижда, че е комунистъ. Но, поради питането на запитвача, азъ наредихъ веднага да се събератъ данни и въ случай, че се окаже, че тоя човѣкъ е съ комунистически разбирания, нѣма нито единъ моментъ да го държа на служба.

Въ сѫщото питане се говори за д-ръ Георги Хрисчевъ. Преди малко имахъ случай да ви кажа за него.

Става дума за размѣстяваня и премѣстяваня. Между другото става дума и за д-ръ Коцевъ, който отъ главенъ инспекторъ е бывъл предназначенъ за областъ ветеринаренъ лѣкаръ въ София. Ето г. Коцевъ какво пише саморѣчно: (Чете) „Въ връзка съ предназначаването ми етъ главенъ инспекторъ за началникъ на областната ветеринарна служба въ гр. София, която служба заехъ чрезъ конкурсъ изпитъ, заявявамъ, че това стана съ мое съгласие".

Д-ръ Н. Найденовъ: Разбира се, щомъ Вие сте го назначали да даде тая бележка, какво ще прави. Това не е документъ!

Председателъ С. Мошановъ: Г. Найденовъ! Какво искашъ? Ако искате да приложа мѣрката да Ви отстрани отъ заседанието, ще я приложа.

Д-ръ Н. Найденовъ: Искамъ да кажа, че тукъ се честватъ документи на подведомствени.

Председателъ С. Мошановъ: Вие ще трѣбва да оставите г. министра да си направи спокойно своето изложение. Ако искате да създадете инцидентъ, да отстрани д-рът отъ заседанието, което досега не съмъ направилъ, ще го направя.

Министъръ Б. Банковъ: Г. г. народни представители! Говори се за нѣкаква злоупотрѣбена сума отъ 100 000 л. Сумата — поне туй, както се изнася въ питането — е била злоупотрѣбена отъ проф. Павловъ и проф. Ангеловъ. На основание чл. 13 отъ закона за бюджета на дѣлжавата за 1931/1932 г., одобрява се отпускането на помощъ въ размѣръ — това е решение на Министерския съветъ — на 100.000 л. на институтъ по профилактика и заразни болести въ ветеринарно-медицинския факултетъ. Сумата не е била отпустната на лица, както се твърди, а е била отпустната на учреждения, които сѫ я изразходвали, и за това има оправдателни документи, които сѫ минали презъ смѣтните палати.

Д-ръ Н. Найденовъ: Нѣма оправдателни документи.

Министъръ Б. Банковъ: Г. г. народни представители! Иде най-после най-опасния за ветеринарно-лѣкарското съсловие — г. проф. Павловъ. Г. проф. Павловъ, дочукамъ, на мнозина е известенъ съ своята ученостъ. Азъ много малко знаехъ за г. проф. Павловъ, но тогава, когато той трѣбаше да бѫде назначенъ за членъ на Висшия ветеринаренъ съветъ, азъ сподѣлихъ мнени и съ нѣкой отъ моите колеги министри, между които и съ колегата г. Кожухаровъ. Г. Кожухаровъ ми каза: „Г. министре! Азъ служихъ въ продължение на 12 години съ проф. Павловъ. Проф. Павловъ е единъ цененъ учень и всички обвинения, които се хвърлятъ върху него, сѫ неоснователни".

С. Цановъ: Това е така, но Вие не биваше да вземате страна.

Министъръ Б. Банковъ: Това не ме задоволи. Наложи ми се да изискамъ преписката отъ Дирекцията на полицията — нѣкакво досие имало, както ми каза запитвачътъ. Видѣхъ досието, но въ него, за моя голѣма изненада, се пише всичко хубаво за г. проф. Павловъ. Вѣрно ли е, г. министре Кожухаровъ?

Министъръ И. Кожухаровъ: Вѣрно е. (Рѣкопѣскания)

Министъръ Б. Банковъ: Това е истината. Г. г. народни представители! Азъ ще ви кажа, какво е мислилъ г. запитвачътъ, но не сега, а тогава, когато е работилъ съ г. проф. Павловъ. Нѣма защо сега да ми отправя упрѣди, а да е мислить тогава. Ето какво пише г. запитвачътъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Нѣма значение какво съмъ писалъ нѣкога.

Министъръ Б. Банковъ: (Чете) „Надър днешната организация на нашата ветеринарна служба се издига големата фигура на нейния творецъ, проф. Павловъ“.

Д-ръ Н. Найденовъ: Кога е било това?

Министъръ Б. Банковъ: „Той е, който, подпомогнат отъ своите другари, създаде онова, съ което днесъ ние се гордимъ. За настъп. младитъ, името на проф. Павловъ е и ще биде име, предъ което ние винаги ще сваляме шапка въ знакъ на голема признателност“.

Д-ръ Н. Найденовъ: Отъ кога е това?

Председател С. Мошановъ: Ще Ви каже и датата.

Министъръ Б. Банковъ: „И ако единъ денъ издигнемъ паметници за заслуга къмъ нашата професия, първиятъ и най-величавъ паметникъ ще бъде издигнатъ нему, на твореца на днешната наша организация на ветеринарната служба“.

Д-ръ Н. Найденовъ: Това съ мой подпись ли е?

Министъръ Б. Банковъ: Тъй е мислилъ тојава г. Найденовъ за проф. Павловъ!

Д-ръ Н. Найденовъ: Това не е върно! Това писмо е една измислица! И азъ протестирамъ по най-енергиченъ начинъ!

Министъръ Б. Банковъ: Подписано е отъ д-ръ Найденовъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Това не е върно! Дайте ми подписа да го видя.

Министъръ Б. Банковъ: Г. г. народни представители! Ако действително проф. Павловъ е толкова опасенъ човекъ, би тръбвало да се запитаме: къде е служилъ, кога е служилъ, при кои хора е служилъ? Г-нъ проф. Павловъ става началникъ на ветеринарната служба въ 1923, или 1924, или 1925 г. — не мога да си спомня точно.

Нѣкотър отъ нар. представители: Следъ 9 юни.

Министъръ Б. Банковъ: Непосрѣдствено следъ 9 юни става началникъ на ветеринарната служба и служи при кого? Служи презъ цѣлото време на кабинета на г. Цанковъ, служи презъ кабинета на покойния Ляпчевъ, служи презъ блоково време и следъ това — до 1935 г. Сега ли, днесъ ли д-ръ Найденовъ ще отрича проф. Павловъ? Може ли, г-да, да се върви по този пътъ?

Азъ съ съзнанието на всичката отговорност, която нося, заявявашъ: нико единъ комунистъ нѣма да лържа ка служба; най-безжалостно ще преследвамъ комунистите но никога азъ, като министъръ на земедѣлието, нѣма да се поддамъ на хора, които иматъ стремежъ да вкарятъ свои приятели въ управлението на Министерството на земедѣлието. (Рѣкоплѣскания)

Д-ръ Н. Найденовъ: Г. председателю! Не съмъ доволенъ отъ отговора на министра и заявявамъ, че обръщамъ питането си въ запитване. Той нѣма кураж да ми отговори. Има маса факти, които азъ излагамъ, на които той отвѣтва да отговори.

Председател С. Мошановъ: Пристѫпваме къмъ точка пътва отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за сключване на заемъ отъ Главната дирекция на българските държавни желѣзници при Българската земедѣлска и кооперативна банка, въ размѣръ на 170.000.000 лева — продължение разискванията.

Има думата г. министъръ на желѣзниците, пощите и телеграфите.

Министъръ М. Йововъ: Г. г. народни представители! Следъ добре аргументирани и дори въодушевени речи, които се произнесоха отъ четвъртъкъ насамъ по поводъ на внесения отъ менъ законопроектъ азъ считамъ, че моята задача е не само облекчена, но тя е още и напълно разрешена. Поради това, азъ считамъ за свой приятенъ дълъгъ да изкажа благодарностъ на г. г. ораторите за тѣхния интересъ и главно за единомислието, което проиха по елинъ въпросъ, който, както се вижда, за всички е не само важенъ, но е и жизненъ за народното стопанство, за националната ни гордостъ, въпросъ чието разрешение, обаче, за големо съжаление, е твърде много закъснѣло. И ако, въпрѣки тия здрави аргументи, при все това азъ си позволявамъ да взема думата да изкажа нѣколко много

кратки мисли, то това го правя не затуй, че ще ви кажа нѣщо ново, но за да потвърдя и азъ за лишенъ пътъ съвящанията, които се изложиха по този въпросъ, да изтъкна основното положение въ нашата транспортна политика, главниятъ поводъ за внасянето на този законопроектъ за одобрение отъ васъ, и, най-после, да изложя предъ васъ ония съображения, които сѫ ни заставили да дадемъ предпочитание на чл. 120-а при доставката на корабоплавателни паркъ.

(Председателското място заема подпредседателът г. Димитъръ Пешевъ)

Г. г. народни представители! Известно е, че при днешното съвѣтско стопанство, при днешните изтични стремежки на съвременния човекъ, никоя културна страна и особено никоя отъ малкия културни страни, между които е и нашата, не могатъ да живѣятъ самостоятелно стопански, защото не могатъ да задоволяватъ всестранните си и разнообразни нужди съ благата, добивани въ тѣхни граници, а тръбва да ги потърсятъ и вънъ отъ тѣзи граници, било чрезъ покупка, било чрезъ размѣна, но винаги и при всички случаи при помощта на превозни срѣдства, при помощта на съобщителни срѣдства, които сѫ жизненниятъ лостъ на живота и на конто въ всички времена всички народи и тѣхните рѣководители сѫ обръщали големо внимание; които сѫ създавали остри конфликти и за които сѫ се водили и ще се водятъ войни.

Да, г. г. народни представители, превозните и съобщителни срѣдства, колкото сѫ въ по-големо количество, колкото сѫ повече разгнати и въ повече посоки, за да не бѫдатъ ограничени отъ никого, колкото тѣ сѫ понезависими, по-добре организирани и по-изкустно съчетани съ отгледъ на ясно определени стопански цели и, най-после, колкото по-здраво стоятъ въ ражетъ на държавното стопанство, толкозъ жизнената размѣна е полесна, по-оживена, по-резултатна, толкозъ стопанскиятъ и въобще цѣлокупниятъ животъ е по-сигуренъ.

Това начало е въ сила и за нашата малка страна, която тръбва да си осигури на всѣка цена и въпрѣки всичко, ако иска да не преживѣе огорченията, които сѫ били неизбѣжни и ще бѫдатъ неизбѣжни при бѫдещата жестока, безпощадна стопанска борба за животъ, за сѫществуване, за благоденствие.

Ето, това е нашето основно положение въ транспортната ни политика, която ние, подъ мѣдрото и непрекъснато рѣководство на първия български желѣзничаръ и морякъ, ще реализираме въ рамките и съ оглед на нашите възможности и назрѣлите нужди. Ние ще реализираме тая политика на етапи. Единъ отъ тия етапи е създаването и на наше собствено корабоплаване.

Г. г. народни представители! Дунавското корабоплаване, което понастоящемъ се намира предимно подъ чуждъ флагъ, е оказвало известна услуга на нашата страна и на нашето стопанство, защото то го е свързвало и свързва и днесъ, паралелно съ желѣзния пътъ, на едно протежение повече отъ 2.800 км. съ чуждите пазари, за които нашето стопанство изпраща своите произведения, и съ чуждите източници на блага, отъ които то черпи материали и стоки.

Преди време, когато нашиятъ стокособмѣнъ бѫше ограниченъ, ние използвахме тази услуга безъ възражение, макаръ и да видяхме, че плащаме сравнително високи навла и че превозните такси влизатъ въ чужди, въмѣсто въ собствените ни каси. Това вѣроятно го правѣхме, защото не забелязвахме загубите, които понасяхме, а може би и затова, защото се бехме да не би вложени съ капиталъ въ собствено корабоплаване да не бѫдатъ рентабилни. Въ последните години, обаче, когато нашиятъ стокособмѣнъ се ужива твърде много, когато ние тръбваше да застанемъ на естественото си място на Дунава, и когато днесъ е положено да се разрешава напъвно дунавскиятъ проблемъ, това положение на нѣщата не бива и не може да се запази, както досега. Ние не бива вече да гледаме да се губятъ грамадни суми отъ превозни такси, които въ последните години сѫ срѣдно около 80 милиона лева годишно. Ние не бива да поставяме големите интереси на нашето стопанство въ пълната зависимост отъ решението на чуждите корабоплавания. Ние сме длъжни вече да вземемъ въ ражетъ си тѣзи големи интереси, ние сме длъжни вече да използваме за съединените си каси оживения стокособмѣнъ, който не е малъкъ.

Азъ ще си позволя да обременя вниманието ви още веднажъ съ нѣколко цифри, които се казаха отъ прежде говорившиятъ, за да видите, че презъ последните години нашиятъ стоковъ обмѣнъ е твърде много оживенъ и съ една постоянна тенденция да се повишава ежегодно все повече и повече. Така, напр., презъ 1935 г. ние сме имали вносъ — азъ ще посочвамъ крѣгли цифри за по-голема яснота — около 129 хиляди тона; презъ 1936 г. — около

139 хиляди тона; през 1937 г. — около 159 хиляди тона, равни на около 400 трена 40-вагонни, 10-тонни, или 48% от цялия вносен тонажъ, или 4 пъти повече отъ вносния тонажъ на сухопътните съобщения. Имали сме износъ през 1935 г. — 45 хиляди тона; през 1936 г. — 180 хиляди тона, т. е. 4 пъти повече, отколкото през 1935 г.; през 1937 г. — 220 хиляди тона, т. е. толкова, колкото въ 1935 и 1936 години, количество, което се равнява на около 550 трена 40-вагонни, 10-тонни, или 32% отъ цялия износен тонажъ, или 2 пъти повече, отколкото износния тонажъ по сухопътните съобщения.

Ето тъзи количества, г. г. народни представители, ясно ви показватъ, колко нашиятъ обемъ се е увеличилъ и че има една тенденция за едно постоянно повишаване.

Това положение, като и, главно, грижата ни да вземемъ вече въ собствени ръце голъмните интереси на нашето стопанство, ни застави часъ по-скоро да се замислимъ да туримъ началото на собственото ни корабоплаване, чрезъ покупката на известните възможности отъ мотивите на законопроекта плавателни съдове, а именно: 4 моторни шепла съ хладилници за износъ на яйца, зеленчуци и пр., съ една дума за износъ на продукти отъ скотовъденъ и земедълски характеръ; 3 товаро-пътнически кораби, 1 влъжкачъ и 2 танкови шепла, които, заедно съ съществуващите три, ще пренасятъ течни стоки и масови стоки — зърнени храни, петролъ и т. н.

Г. г. народни представители! Вие виждате, че това количество кораби е твърде скромно, защото този паркъ едвали ще видне на първо място 20-25% отъ цялия ни тонажъ. Значи, още 75% ще остане да се превозваватъ отъ чужди кораби. Но това ние сме го направили така, защото сме длъжни да се съобразимъ съ нашите финансови възможности, едно, и, второ, съ нуждата да сме предизвикани въ едно дъло, на която ние точно поставяме началото, и чийто успѣхъ сме длъжни на всѣка цена и въпреки всичко да гарантираме. Характерът на съдовете също така е съобразенъ съ нашите нужди. Известно ви е, че ние сега изнасяме предимно зеленчуци, житни храни и пр., въобще производства отъ земедълски и скотовъденъ характеръ, а внасяме петролъ. Вънъ отъ това имаме и еднъ пътнически трафикъ, които засега не може да се задоволи отъ нашите износени и вече остатъли товаро-пътнически паради.

Г. г. народни представители! По доставката на този паркъ, която е предвидено да се извърши по чл. 120-а отъ закона за б. о. п., се изказаха две опасения, а именно: възможност за злоупотрѣбление и възможност за ограничение на конкурентията, и поради това иска се премахването на чл. 3 отъ законопроекта, който постановява това. За мене е обяснено и, като войникъ, че каква, много симпатична тази ваша загриженост, загрижеността на г. г. ораторитъ. Защото тя ми показва, а показва и на всички, че ние сме решили да скъжаме съ едно печално минало, което ни сервираше толкова нерадостни картини при държавните доставки. Но, въпреки това, азъ съмъ длъженъ да ви съобщя, че тази загриженост, че това безопасност не съ напълно основателни, че тъжъ твърде много пресретени. Има нѣкое недоразумение по отношение на чл. 120-а, за който се мисли, че отваря вратите на произволитъ. Тъкмо противното прави той, г. г. народни представители — той затваря вратите на производолитъ, но същевременно затваря вратите и на нѣкои излишни формалности. Затога именно азъ ви моля да ме изслушате за нѣколко минути, безъ предубеждение и безъ онова наболѣло чувство за миналото.

Ние предположихме доставката да стане по чл. 120-а, въвсто по обикновения търговъ способъ, защото при него ние отстраняваме най-сигурно злоупотрѣблението, за които вие толкова много се беспокоите и които тъжъ силно ви смущаватъ. Възъ е известно, г. г. народни представители, какъвъ е съставъ на комисията, която води спазаряването. Тя е съставена отъ най-висши магистрати и висши чиновници, които, мисля азъ, съ пълна гаранция за отстраняването на тази опасност. Тази комисия се намира подъ непосредствения контролъ на Министерския съветъ, тя се намира, безспорно, и подъ вашия законенъ контролъ. При този чл. 120-а се дава също така възможност за широка конкуренция, както при търговия способъ, защото разгласата става публично, освенъ ако не се обявятъ обратното, т. е. да стане тайно. При нашата доставка тайната публикация е изключена. При него се добива възможност да се освободимъ отъ много формалности, които ще забавятъ едно дъло, което и тъжъ е твърде много закъснѣло. При прилагането на този членъ, ние се освобождаваме отъ една огромна и, съмъ да ви увѣря искрено, неизпълнима за настъ работа, поради липса на компетентни лица и възможности — работа по съставянето на технически поемни условия, по съставянето на подробните

чертежи, които, при чл. 120-а, ще се извършватъ отъ фирмите, които ще конкуриратъ. За насъ ще остане простата задача — да поставимъ основните положения, по които ще се строятъ корабите, а следъ това, когато се представятъ чертежите, да ги прегледаме, попълнимъ и одобримъ въ края на краищата, косто е, безспорно, много по-лесна работа, отколкото тази, която ще падне, ако ние направимъ доставката по обикновения търговъ способъ. При прилагането на чл. 120-а, най-после, ние ще спестимъ 18 miliona лева, които, при обикновения търговъ способъ, ще се искатъ за ланци, за гербъ, за мита и др. дребни разходи. А това значи да намалимъ заема съ 18 miliona лева, а това пъкъ значи да вземемъ по-долнокачествени кораби, такива, каквито, както вие казахте, не тръбва да се мисли даже да се взематъ. При него, г. г. народни представители, нѣма опасност отъ излишни командирски, както г. Стамболовъ каза, и отъ които твърде умѣсто се опасяваше, защото тия командирски ще се разрешаватъ отъ по-външната власт. А известно ви е, че тази власт е по-строга при разрешенията. При него е изключена опасността да се купуватъ стари паради, щомъ не се предвижда, а въ договорите нѣма да се предвидятъ такива, защото имаме поука отъ печалните опити въ миналото.

Г. г. народни представители! Най-после прави се възражението, че този случай не би билъ предвиденъ въ закона за б. о. п., поради което е билъ незакономѣренъ. Азъ мисля, че и това възражение не тръбва да ни спира, щомъ съ законъ сега сами предвиждаме този случай и го правимъ закономѣренъ.

Излагайки тия съображения, азъ се ръководѣхъ, г. г. народни представители, само отъ желанието да ви дамъ основанията за едно единодушно правилно решение по този въпросъ и да отстригамъ въесь най-малката сънка отъ съмнение, че чл. 120-а отъ закона за б. о. п. може да уведи интересите на държавата. Нѣмамъ намѣрение да правя голъмъ въпросъ, ако не се съгласите съ мене, защото азъ ценя повече отъ всичко вашето успокояние. За мене, обаче, ще остане само съжалението, че едно голъмо дъло ще биде забавено крайно много и, може би, ще остане само като едно пожелание, щомъ се подложи на съдото на формалностите и на отлаганията, които сѫ въ състояние да унищожатъ всѣко добро начинание, безъ да отстригатъ злоупотрѣблението, които ще се проявятъ всѣкажде и всѣкога, щомъ не сѫ презрени дѣлъско въ душата ни. (Рѣкоплѣскания)

Колкото се касае, г. г. народни представители, до последиците отъ този законопроектъ, азъ съмъ длъженъ да ви съобщя, че съ осъществяването му, ние мислимъ, че ще дублираме и ще облекчимъ нашия желѣзенъ путь презъ Драгоманъ и нататъкъ, съ единъ по-евтина воденъ путь, който, при това, ще биде презъ всичкото време въ наши рѣги, наша собственостъ, съ всички изгоди, обяснени за въесь. Ние ще добиемъ възможност да осигуримъ всестранно нашия транспортъ, защото ще возимъ нашите стоки съ наши паради и съ наши моряци. Изтѣкна се, и азъ го подчертавамъ, че ние ще намалимъ и навлата, защото на пазара ще се явятъ и повече предлагания. Спестените или добити суми отъ навлата ние ще ги внесемъ въ нашите, въмѣсто въ чуждите каси. Стоките ни ще станатъ навѣрно по-евтини, а, следователно, и по-конкурентноспособни. Ние ще дадемъ работа на много пристанищни работници и ще подгответъ единъ кадъръ отъ моряци, които ще биде полезенъ и за други институции въ държавата. Ще издигнемъ престижа на нашето рѣчно корабоплаване и неговата сила пакъ съ известна голъма полза за страната. Ще добиемъ възможност за по-чести посещения къмъ страни, къмъ които ще плаваме, а така сѫщо и да вземамъ пътници отъ тамъ за насъ, съ което ще засилимъ и зараждащия се у насъ туризъмъ.

Г. г. народни представители! Тъзи облаги, както виждате и отъ мотивите, които сѫ предъ васъ, се получаватъ срещу сравнително малка жертва отъ страна на държавата, защото, както виждате сѫщо тамъ, още въ началото ние ще имаме известни, макаръ и малки, ала сигурни приходи отъ това предприятие, което е длъжно по-късно само да се издръжи. Азъ не си правя илюзии; напротивъ, убеденъ съмъ, че до достигането на тъзи облаги ние ще срещнемъ много прѣчкчи, много препятствия, които тръбва да се преодоляватъ — на първо място въ лицето на силната конкуренция срещу нашите слаби сили и възможности и, на второ място, въ лицето на днешните държатели на дунавското положение, които, навѣрно, нѣма да ни посрещнатъ като приятели. Но това не бива да ни отчайва: колкото е по-тежко положението, толкотъ по-смѣло, по-мажестично ще се движимъ напредъ, за да предодоляваме тъзи препятствия и прѣчкчи, като се вдъхновяваме отъ голъмните интереси на стопанска България. (Рѣкоплѣскания)

Г. г. народни представители! Колкото се касае до 20-тъ милиона за постройка на магазин, азъ не искамъ да развалимъ настроението ви. Нуждите, ония огромни нужди, които иматъ българските държавни желѣзници, може би ще имамъ другъ случай да ви ги изтъкна. Сега тъзи милиони, тази микроскопическа сума се иска само, за да могатъ да се спасятъ поради лошите атмосферни условия известни материали, прахосвани въ вреда на службата и на българските държавни желѣзници.

Г. г. народни представители! Съ отпускането на този заемъ, и то въ тия важни моменти и предвидъ на неговото жизнено значение, азъ мисля, вие ще извършите едно добро дѣло — не, вие ще извършите едно епохално дѣло. И това не е мое мнение, това е мнението на народа. Отъ това, което съмъ чуял и което съмъ видял при обиколките си, особено изъ дунавския край, съмъ да ви уверя, че въ този моментъ хиляди погледи сѫ обърнати къмъ васъ. И това ви го говоря не за да ви убеждавамъ — азъ виждамъ, че нѣма нужда да ви убеждавамъ — но за да ви доставя една малка радост отъ единомислието, което сѫществува между васъ и ония, които сѫ ви изпратили тукъ. Да, въ този моментъ хиляди уста сѫ отворени, за да изкажатъ горещата си благодарност отъ вашето решение; хиляди сърца сѫ разкрити, за да изживѣятъ възторга отъ националния трицвѣтъ, който, вследствие на вашето мѫдро решение, скоро и гордо ще се развѣе (Рѣкоплѣскания) надъ историческиятъ води на тихия бѣль Дунавъ. (Продължителни рѣкоплѣскания)

Председателствующъ Д. Пешевъ: Г. г. народни представители! Разискванията по този пунктъ сѫ приключени. Пристъпваме къмъ гласуване.

Който приема законопроекта за сключване на заемъ отъ Главната дирекция на българските държавни желѣзници и пристанища при Българската земедѣлска и кооперативна банка въ размѣръ на 170.000.000 л. тѣй, както се прочете, моля, да вдигне рѣшка. Законопроектътъ се приема единодушно.

Нѣкой отъ нар. представители: Предлагамъ да му се даде спешиностъ.

Министъръ М. Йововъ: Нека отиде въ комисията. Нека да има време всички да помислятъ.

Председателствующъ Д. Пешевъ: Г. г. народни представители! Председателството е готово да отговори на питането на народния представител г. Димитъръ Мацанкиевъ по поводъ на това, че бѣль записанъ на 13-то място по точка втора отъ дневния редъ на днешното заседание — първо четене на законопроекта за печата.

Има думата народниятъ представител г. Мацанкиевъ да прочете питането си.

Д. Мацанкиевъ: (Отъ трибуната) (Чете) „Господинъ председателю! На 15 т. м., при съобщаване още на дневния редъ за днешното заседание на Народното събрание, прѣвъ, заедно съ народния представител г. Петко Стайновъ, поискахъ да бѫда записанъ по точка втора отъ дневния редъ, а именно по закона за печата. Непосрѣдствено следъ това настояхъ отново да ми бѫде запазенъ редътъ, като дочакахъ въ заседанието до край, за да видя дали сте ме записали и, следъ като записахте всички оратори, запитахъ Ви кой по редъ сте ме записали въ тия разисквания, но Вие не благоволихте да ми отговорите. За голѣма моя изненада, въпрѣки всички взети отъ мене мярки да бѫда записанъ единъ отъ първите, съ огледъ да мога да взема думата по закона за печата, защото знамъ, че обикновено следъ осмия записанъ ораторъ правятъ се предложения за прекратяване на разискванията, днесъ ми съобщихте, че съмъ билъ записанъ отъ Васъ едва на 13-то място, което значи и този пътъ да не ми се даде възможностъ да говоря.

Като Ви съобщавамъ горното, азъ Ви моля да ми отговорите до кога ще бѫда третиранъ по този начинъ, като се отстранявамъ систематически отъ трибуналата на Народното събрание, понеже по сѫщия начинъ менъ се отне възможността да се изкажа по всички важни въпроси, поставени на разискване въ текущата извѣнредна сесия, каквато бѣ случаятъ съ разискванията по чл. 47 отъ конституцията, разискванията по принципъ по правилника за вѣтрешния редъ на Народното събрание и пр., и не считате ли за нуждно да установите единъ по-другъ, що-годе обективенъ, редъ при записванията на ораторите, за да се даде възможностъ да се изкажатъ народни представители отъ всички нюанси и направления на политическата мисъл въ България?“

Председателствующъ Д. Пешевъ: Има думата председателъ на Събранието г. Стойчо Мошановъ.

Стойчо Мошановъ: Г. г. народни представители! Азъ съмъ доволенъ, че ми се дава възможностъ да отговоря за единъ фактъ, който стана предъ очите на всичца ни.

Когато се предложи да се постави на дневенъ редъ законопроектъ за печата, преди още да се гласува дневниятъ редъ, почнаха се трошания по банките, за да се иска думата по тия законопроектъ. Азъ съмъ човѣкъ, не съмъ фотографически апаратъ, за да мога да фотографирамъ, не съмъ нѣкакъвъ специаленъ апаратъ, който може да схваща чуканията по реда, както сѫ направени. Азъ се стремя да запиша всички, които искатъ думата. Но, че азъ нѣмамъ физическа възможностъ да мога да запиша всички точно по реда, по които сѫ искали думата, това е безспорно за всички. Азъ се мѫча, г. г. народни представители, въ всѣки случай, да дамъ доказателства за обективностъ и да обезоружжа всички въ го отъношение. По законопроекта за печата досега сѫ записани 19 души народни представители, отъ които 15 сѫ отъ неприобщени, така да се изразимъ, къмъ правителствената политика. Ако приемемъ, че ще се изкажатъ 8 души, и че ще се поиска, съгласно правилника, прекратяване на дебатите, и ако приемемъ равенството — да се изкажатъ по честити души отъ приобщените и неприобщените, за които се претендираше отъ тая страна (Сочи налѣво), то значи да вмѣстя тъзи 15 души неприобщени къмъ правителствената политика въ 4 място. Дайте ми законния критерий да го направя. Азъ ви увѣрявамъ, че ще бѫда най-частливиятъ човѣкъ, ако мога да го направя безъ да извикамъ у никого отъ васъ съмнение за каквото и да бѫде пристрастие. И ако ви прочета имената на господата, които сѫ записани до 8-ия по редъ отъ тая срѣда, къмъ които се числи и г. запитвачъ, ще видите, че азъ нѣмамъ абсолютно никакви съображения да предпочита когото и да е отъ тѣхъ предъ г. Мацанкиевъ. Ето какъ съмъ ги записалъ: г. Минчо Драндаревски, г. Дойко Петковъ, г. Петко Стайновъ, г. Григоръ Василевъ, г. Димитъръ Търкалановъ и г. Стефанъ Чановъ.

Д. Мацанкиевъ: Г. Петко Стайновъ заедно съ мене извика и него се записали на пето място, а азъ съмъ записанъ на 13-то. Абсолютно едновременно поискахме да бѫдемъ записани.

Стойчо Мошановъ: Вѣрно е, г. Мацанкиевъ, че Вие ме хващате тукъ на най-слабото ми място — поне така е въ съзнанието на хората — че азъ мога да имамъ къмъ г. Стайновъ нѣкакви по-приятелски чувства, отколкото къмъ Васъ.

Д. Мацанкиевъ: Нищо подобно.

Стойчо Мошановъ: Обаче Вие бѫхте свидетел оня денъ, че азъ отнекъ думата на г. Стайновъ веднага, следъ като му изтече времето за говорене отъ 15 минути, макаръ че бѣше се приготвилъ да държи речъ по външната политика. За мене нѣма нищо друго освенъ правилника и възможностите да го приложа най-обективно.

Д. Мацанкиевъ: Но азъ и г. Петко Стайновъ извикахме едновременно, че искахме да бѫдемъ записани.

Стойчо Мошановъ: Г. Мацанкиевъ! Може въ вѣтшето съзнание да е, че сте извикали едновременно, но въ моето възприятие е, че не сте извикали едновременно.

Д. Мацанкиевъ: Веднага ме погледнахте.

Председателствующъ Д. Пешевъ: Г. Мацанкиевъ! Изслушайте г. председателя.

Стойчо Мошановъ: Нѣма какво да споримъ. Въпросътъ е на довѣрие, въпросътъ е на вѣра. Азъ нѣмамъ никакви причини да предпочета Григоръ Василевъ, Дойко Петковъ или Минчо Драндаревски предъ Васъ. Така съмъ вилѣлъ въ него моментъ, така съмъ записалъ. Но Васъ трѣба друго да Ви направи впечатление — че отъ тъзи 8, 5 сѫ отъ неприобщените, а само три сѫ отъ тая страна. (Сочи надѣсно)

Д. Мацанкиевъ: Нѣма значение приобщени или неприобщени. Азъ настояхъ веднажъ, два, три, петъ ляти и не ме записахъ по-напредъ.

Стойчо Мошановъ: Сега, г. Мацанкиевъ, Вие злоупотребявате съ желанието ми да отговоря на вашето питане. Искамъ да се изяснимъ по този въпросъ. Азъ съмъ напра-

виль всичко, което дългътъ ми като председател ми диктува. Ако е въпросъ за тая сила, която ми дава правилникътъ, Вие можете да намѣрите само двама отъ неоприобщенитъ и б отъ приобщенитъ въ първите 8, и азъ мога да Ви кажа, че така съмъ Ви погледналъ. Ако б сѫ отъ тамъ (Сочи надѣсно) и 4 отъ тукъ (Сочи налево), ще може много по-силно да се твърди, че представителството въ туй отношение върши нѣкакво лицеприятие. Азъ Ви моля да вървате, че представителството има само единъ интересъ: трибунала да бѫде свободна, да могатъ да се изкажатъ тѣзи, които желаятъ, да се изкажатъ въ края на правилника, и тоазъ азъ съмъ изпълнителъ цѣлия си дългъ. (Рѣкописканія)

Д. Матанкиевъ: (Въразявя нѣщо. Отъ дѣсно рѣжко-надѣскатъ и го заглушаватъ)

Председателствувашъ Д. Пешевъ: Г. г. народни представители! Има да ви направя нѣколко съобщения.

Постъпило е законопроектъ отъ Министерството на финансите за изменение на наредбата-законъ за разрешаване на Министерството на вътрешните работи и народното здраво да сключи заемъ отъ фонда „Пенсии за изслужено време“ въ размѣръ на 4 милиона лева (Вж. прил. Т. I, № 29).

Постъпило е частно законодателно предложение за увеличение и настърчение раждаемостта въ България. (Вж. прил. Т. I, № 30)

Също частно законодателно предложение за опрошаване на глобите за нарушения по закона за горите (Вж. прил. Т. I, № 31)

Тия два законопроекта, постъпили по частна инициатива, ще бѫдатъ отпечатани и раздадени на г. г. народни представители.

Постъпило е питане отъ народния представител г. Кръстю Славовъ Лековъ по известни поръчки въ фабриката за кибрът въ Костенецъ.

Това питане ще бѫде изпратено на съответния министър, за да отговори.

Пристигваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за печата.

Предвидътъ на това, че законопроектъ за печата, който следва да бѫде прочетенъ е много дълъгъ, съгласно правилника за вътрешния редъ на Събранието, моля ви, г. г. народни представители, да се съгласите, да бѫдатъ прочетени само мотивите къмъ него, безъ текста на законопроекта. Съ това ще спестимъ много време.

Които сѫ съгласни съ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка.

Д. Гичевъ: Малцинство.

Председателствувашъ Д. Пешевъ: Ще гласувамъ втори пътъ, защото се оспорва.

Който е съгласенъ съ предложението, което направихъ, моля да вдигне рѣка. Малцинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете мотивите къмъ законопроекта за печата.

Секретаръ П. Марковъ: (Прочита мотивите къмъ законопроекта за печата. — Вж. прил. Т. I, № 22)

Председателствувашъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представител Иванъ Балкандинъ.

И. Балкандинъ: (Отъ трибуна) Г. г. народни представители! Ще направя най-напредъ единъ кратъкъ исторически прегледъ на нашия печатъ, а следъ това ще се спра върху самия законопроектъ за печата. Намирамъ единъ исторически прегледъ за необходимъ, защото през нѣколкото десетилѣтия, откакто сѫществува нашиятъ печатъ, последниятъ е далъ прояви и положителни, и отрицателни, и сега, когато ще правимъ въ това отношение крачка напредъ, естествено е да използваме положителното отъ опита и да имаме сѫщевременно предвидъ отрицателното, за да го отбѣгнемъ въ постановленията на новия законъ за печата.

Известно е, че отъ четири години насамъ надъ българския печатъ лежи единъ надзоръ. Този надзоръ дойде по силата на стеклите се преди четири години политически събития. Следъ 19 май постепенно настъпи единъ периодъ на нормализиране на политическото положение въ страната. Въ резултатъ на този процесъ ние стигнахме до момента правителството да внесе въ Народното събрание законопроекта за печата, който е предметъ днесъ на нашето обсѫждане.

Следъ одобряването на законодателството отъ 19 май 1934 г. до 31 май 1938 г. за менъ, покрай стопански за-

конъ за облекчение на дължниците — вторъ по важност се явява политико-общественъ законъ за печата. Така се стичатъ, обаче, обстоятелствата, че и единиятъ, най-важниятъ стопански законъ, и другиятъ, най-важниятъ политико-общественъ законъ, оставатъ да бѫдатъ разгледани и приети окончателно презъ есенята, презъ редовната сесия на Народното събрание. Азъ намирамъ, че решението специално за закона за печата да бѫде той приетъ презъ настоящата сесия само на първо четене е едно решение правилно. Съ това се дава възможност да чуемъ мненията на Народното събрание и въ единъ периодъ отъ нѣколко месеци тѣзи мнения да ферментиратъ, да бѫдатъ преценени и съобразени съ изказаните мнения и преценки на обществото, което нѣма да остане безразлично къмъ този важенъ законъ, и да бѫдатъ направени онѣзи поправки при второто четене на законопроекта, които ще дадатъ възможност законътъ въ окончателната си форма да бѫде приетъ така, както диктуватъ и интересите на печата, и интересите на държавата.

Ние сме свидетели, че още щомъ законопроектътъ за печата бѣше внесенъ въ Народното събрание, заинтересувани са организациите: Дружеството на столичните журналисти, Съюзътъ на провинциалните журналисти и Съюзътъ на писателите избързаха съ единъ резолюции или решения на своите управителни съвети, изказвайки се принципно по внесения законопроектъ. Трѣбва, обаче, да се има предвидъ, особено отъ г. г. журналистите, че законътъ за печата е не само за тѣхъ. Ако бѣше само за тѣхъ, едвали той би възбудилъ единъ та��ъ живъ интересъ и въ нашата срѣда, и всрѣдъ българския народъ. Печатътъ принадлежи на цѣлия народъ, а законътъ за печата е една проблема, която интересува, преди всичко, държавното управление.

Банална истина е да се твърди, че печатътъ е сила. Едни наричатъ печата седмата велика сила, а други го наричатъ четвъртата сила — следъ изпълнителната, законодателната и сѫдебната власти, на чеи върхъ мѣсто идвала властта на печата. Печатътъ е дълъгъ показателъ, че действително той е една такава сила. Мнозина отъ насъ знаятъ развитието на процеса Драйфусъ, въ който печатътъ на времето си изигра една епохална роля и едвали не се постави на първо поредно място предъ другите власти въ френската република. Печатътъ е сила стихийна, всеобгръщаща и всепомитаща, сила положителна и полезна, но и сила отрицателна и пакостна. Днешното културно човѣчество е немислимо безъ печата въ онзи видъ, въ онѣзи размѣри, въ които го виждаме. Печатътъ е най- мощната двигател, инструментъ за разпространение на идеи, на мнения, на факти, на информация, но често пти и на заблуждения. Печатътъ се носи надъ материци, носи се надъ моретата и океаните, бѣлска се отъ полюсъ до полюсъ, прониква въ последната бедняшка книга, прониква и въ дворците на владѣлите. Съ сѫщата сила печатътъ незабелязано за самия човѣкъ прониква въ кръвта му, прониква въ неговата съвестъ и въ последната негова фибра. Печатътъ като сила се явява и се е явявала психологически подготвител на всички почти политически събития, подготвител и на революциите, подготвител и на войните. Печатътъ е херолдътъ на политическия животъ на народите.

За поддържане, г-да, на тази сила, на тѣзи десетици хиляди, ако щете и стотици хиляди, вестници по земното кѣлбо ежедневно се изсичатъ просторни пространства гори, за да се преобърнатъ въ книжна каша и хартия, изсичатъ се гори, за да се преобърнатъ въ печатарско мастило, грамадни ротативни машини приематъ приготвената хартия и милиони хора творятъ печатното слово. Ежедневно милиарди и милиарди екземпляри отъ вестниците на всички народи се пръскатъ по всички населени места на земното кѣлбо. Печатътъ е съ свидетелъ на една изумителна бързина. Вестникътъ отъ година на година върви непрекъснато къмъ единъ възходъ, възходъ технически и възходъ на все по-силно влияещъ факторъ.

Какъвъ е нашиятъ печатъ, г. г. народни представители? Нацииятъ печатъ още отъ ранните дни на българското възраждане съществува всички политически стажи на българския народъ. По оновъ време, още преди освобождението, българскиятъ печатъ е предимно политически, съ особенитетъ белези на задграниченъ и конспиративенъ. Тогава българскиятъ печатъ е съ слабъ тиражъ и тѣзи вестници, които днесъ нае търсятъ и на които гледаме като на нѣкакви реликви, тогава на времето си сѫ пръскани само по нѣколко стотини екземпляри. Тѣзи ограничени екземпляри отъ българските вестници сѫ се предавали отъ рѣка на рѣка и затова тогавашниятъ вестникъ е минавалъ презъ повече хори, отколкото сега,

когато всички има възможност да си купи вестникът, тази ежедневна настъпна нужда, и след това, като го използва, да го захвърля. По онова време нашите вестници същевременно и революционери. Тъхните идеализъмът на революционери се предлага със същата сила и върху тъхните печатни издания. Ние знаем отъ близката наша история, че първите български вестници, Каравеловъ, Ботевъ и др., вътъмните подземия на влакниците предградия сами вътърят големите колела на своите тежки машини, на свойте „Маринони“, за да изкарат няколко стотици екземпляри отъ тъхните вестници и след това по един тайни канали да ги пръскатъ въ поробеното отечество.

Сега положението е друго. Днесът вестникът е масовът. Същевременно той носи вече и характерната черга на едно търговско предприятие. Вътъма отъ вестникът отъ предосвободителната епоха и вестникът веднага следът освобождението е нѣщо различно отъ сегашния вестникъ. И понеже интересът къмъ българския вестникъ по онова време, поради неговия слабътиражъ, отъ една страна, а отъ друга, поради малката просветеност на българския народъ, е билъ слабъ, затуй е билъ проявенъ и слабъ интересът вътъмното Събрание на българската държава, когато се е сложило на разискване и приемане постановлението, третиращо печата вътъмното България. Фактически се преписва текстът отъ белгийската конституция. Вътъма отъ вестникът учредителното Събрание не е искало и дума да чуе за установяване на нѣкаква цензура вътъма отъ това отношение. Първите български народни представители съмъ отишли дори до една крайност, да искатъ пълна свобода даже и за Светото писание и за всички духовни и догматически книги, които е трѣбвало да проникнатъ вътъмната църква и вътъмното училище за предаване на Законъ Божи. Каравеловъ по онова време, когато е трѣбвало да се създаде едно настроение срецу цензурана, е казалъ, че главниятъ факторъ за явяването на политическия полигонъ на френската революция, това е била цензураната. Безспорно, че Каравеловъ не е казалъ тогава една истина, но народното представителство отъ първото учредително Народно събрание, носейки се съмъ едно уважение къмъ ученичества на своите първи хора, е приело безрезервно тезата и аргументът на Каравеловъ и не е искалъ и дума да се говори за въвеждането на режима на цензураната или, собствено, да се предвиди и вътъмната българска конституция режимът на цензураната.

Петко Стояновъ: Вижте какво, г. Балкандинъ. Презъ всички вѣкове, откакто съществува пресата, се знае едно: че цензураната е провокация за безредици, провокация за беспѣтица. Това е нѣщо установено за всички времена. Недайте клевети цѣлия печатъ.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звѣни). Недайте прекъсва.

И. Балкандинъ: Азъ казвамъ, какво е казалъ Каравеловъ за френската революция и за цензураната.

Петко Стояновъ: Презъ всички времена цензураната е била провокация срецу народните правдии.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звѣни) Недайте създава практика на прекъсвания. Тази практика никого нѣма да ползува.

Петко Стояновъ: Клевети се името на единъ отъ най-големите борци за свободата вътъмното България -- Каравеловъ.

И. Балкандинъ: Вземамъ го, г. професоре Петко Стояновъ, отъ „Строители на съвременна България“.

Петко Стояновъ: Отъ кѫде го вземате не е важно; важно е, че което казвате, не е истина.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звѣни)

И. Балкандинъ: Следъ Освобождението, г-да, българскиятъ печатъ постепенно почва да върви къмъ възходъ. Въ началото -- първите години следъ нашето освобождение, картина на българския печатъ не е особено радостна, не е особено обнадеждваща, и вътъма отъ онова, което пише талантливиятъ фейлетонистъ Алекс Константиновъ, какъ бай Ганю прави вестникъ, до известна степенъ е изразявало фактическото положение вътъма отъ онова време. Едва вътъма отъ настоящето столѣтие българскиятъ печатъ започва да отбелязва единъ техни-

чески и единъ всестраненъ възходъ. Техническиятъ възходъ особено се засилва отъ 1908/1909 г. до балканската война. Тогава започватъ да излизатъ първите по-големи български ежедневници. Вътъмното 1914 и 1915 г. българскиятъ печатъ изигра една пакостна роля -- пакостна като имаме предвидътъ крайния резултат отъ нашата политическа ориентировка вътъма отъ онова време, преди общоевропейската война. Изигра една пакостна роля вътъмното отъ чужди държави, се яви като единъ факторъ, целиещъ да създаде вътъмното българския народъ настроения, благоприятни за Централните сили. 1914 и 1915 г. съмъ извършилъ години, когато имаме най-неопровергими доказателства за едно чуждо влияние вътъмното българския печатъ срецу заплащане. Мнозина отъ насъ знаятъ конкретни случаи, за да не е нужно да се изброяватъ. Знае се, напримѣръ, че отъ Германия и Австрия идваха направо вътъмното хартия, идваше и печатарски материали, идваха и клипета. Огъ Германия идваха готови, напечатани тамъ или вътъмното Австрия, вестници на български езикъ, които тукъ, вътъмното България, се разпространяваха като български издания.

Петко Стояновъ: Но това не бѣше общо чвление. Това съмъ нѣкакъ вестници правѣха. Това не бѣше цѣлиятъ български печатъ.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Разбира се че не. Г. Балкандинъ не твърди, че е било общо явление.

Петко Стояновъ: По-прецизно да говори.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Г. Стояновъ! Азъ Ви знамъ, че сте човѣкъ на реда.

Петко Стояновъ: На цѣлия български печатъ такъвъ по-зоръ не може да се хвърля.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Това чекой не е казалъ.

Петко Стояновъ: Предъ Държавния съдъ бѣ установено това само за една-две редакции.

И. Балкандинъ: Важното е, че е имало такива.

Петко Стояновъ: Това не е цѣлиятъ български печатъ.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Кой каза, че това е цѣлиятъ български печатъ? Вие разбивате отворени врати.

И. Балкандинъ: Намѣрение за въздействие вътъмното българския печатъ съществува презъ време на войната, и то главно вътъмното Англия. Презъ февруари 1918 г. лордъ Нортклифъ е натоваренъ да подгответъ въздействието чрезъ печата вътъмното воюващи сили. Има една книга, която единъ нашъ публицистъ, Андреевъ, цитира -- книгата на Стюарт „За тайните на дома Крю“. Вътъмното се изнася намѣрението на Англия да установи въздействие вътъмното печата вътъмното Германия и Австрия и България, здължено по-стигне разколебаване на духа на воюващите и на духа на народа вътъмното тила. На 25 май 1918 г. лордъ Нортклифъ се отнася съмъ едно писмо до министъра на външните работи Балфуръ, за да иска строго фиксиране на отношенията на Англия къмъ политическиятъ въпросъ тогава на Балканите, за да може той вътъмното тая основа да изгради, да конструира своята пропаганда за въздействие, за разложение всрѣдъ българския политически животъ и всрѣдъ българския фронтъ. Обаче събитията изпревариха и не дадоха възможност да се осъществятъ тия намѣрения на английскиятъ кръгове. Вътъмното време, обаче, българскиятъ печатъ, собствено частъ отъ него, изигра, безъ да е плащенъ, една отрицателна роля вътъмното духа и на населението, и на армията -- точно Фона, коего съмъ имали предвидъ да постигнатъ нашите по онова време противници. Военниятъ писателъ г. Ганчевъ вътъмното една книжка на „Воененъ журналь“ разглежда подробно тоя въпросъ и изнася чрезъ цитати известни материали отъ онова време, частъ отъ които ще процитирамъ, за да се види какъ партийните печатъ по онова време, когато българскиятъ народъ съмъ последни усилия устояваше позициите и не-зависимостта на българската държава, вътъмното на армията разиграваше едно юдинско хоро, вътъмното резултатъ на което трѣбваше да бѫдатъ убити последните прояви на запазенъ духъ. Така вътъмното „Народни права“, официозътъ по онова време, презъ май 1918 г. пише, по начинъ целиещъ да представи, че вътъмното отъ либералите всички останали политически срѣди вътъмното България се състоятъ отъ преда-

тели и отъ хора, които продаватъ своето отечество, иниш съ цѣль да злопостави своите политически противници. Тоя вестникъ пише: (Чете) „Не само на фронта Съглашенето върши своето дѣло на разколебаване духа и единодушното въ България. Сѫщата работа то върши чрезъ своите агенти и вѫтре въ страната. Онова, което нашитъ войници четатъ въ посланието на съглашенците на фронта, сѫщото това отъ разни личности се разнася въ разните села и градове. Съглашенската отрова се разнася въ България отъ патентованi служители на златото, чавикнали години да живѣятъ отъ такова злато. Това сѫ агентъ на лордъ Нортклифъ въ България“ Само 4 дни следъ това в. „Народни права“ пише: (Чете) „И за годимо сѫжаление има българи, на които Нортклифъ е най-симпатичната фигура и които постоянно иматъ за образецъ главния му органъ в. „Таймсъ“. Тѣ го цитиратъ като Евангелието. Съ него лѣгатъ, съ него ставатъ.“

Естествено е, че подобни писания сѫ създавали въ бореца убеждение, че вѫтре, въ тила на българската армия, българските политически мѫже и политическите групировки вършатъ едва ли не предателства спрямо отечеството, спрямо държавата. Обаче насокро следъ това Радославовъ пада и тогава каточели се разтварятъ пошироко вратитъ за мѫтната вълна на политическия, на партийния печатъ по онова време. В. „Народъ“ отъ 30 юни 1918 г., подъ заглавие „Корупция и цинизъмъ“, пише: (Чете) „Ако искаме съ две думи да дадемъ пълна характеристика на Радославовия режимъ, тогава безспорно трѣбва да си послужимъ съ думитъ корупция и цинизъмъ. Наистина тѣзи думи не сѫ български, но ние не можемъ да намѣримъ въ тоя моментъ други две български думи, които тѣй пълно да изчерпватъ съдѣржанието на онова, което създаде безвъзвратно западане на режимъ въ цѣлата областъ на българския животъ. Ставаше нѣщо много интересно, но сѫщевременно и непонятно. Когато правителствъ депутатъ слушаше какъ неговиятъ другар използваше своето положение, за да на трупа милиони за сѫбъга на народни и войскови интереси, у него, вмѣсто да заговори гласътъ на възмущението, почваше да се развива любопитството какъ сѫ грабнати милионите и сѫщевременно желание да пипне и той нѣщо по сѫщия начинъ. Тѣй всички правителствени тузове се превърнаха на гешефти и милионери. Това бѣше първата крачка. Сигналътъ, даденъ отгоре, се разнесе съ свѣткавична бързина по всички посоки: стражарь, секретаръ, бирникъ, кметъ, околийски началници, окрѣженъ управител, всичко онова, което е получило за награда на своята гривързаностъ къмъ признателния старецъ (Радославовъ) иѣакава властъ или властчица, всичко то гледаше да използва момента. Сега или никога, това бѣше лозунгътъ на тѣзи радославови герои. Подъ по-роз телството на властта гешефтарътъ и работникътъ се почувствуваха безнаказани и силни. Тѣ изгубихъ всѣкаква съѣниливостъ въ сръмъ Тѣ станаха добелооки, безочливи, циници. Моралната тѣплота, покрай умствената, съ която се отличаваъ всички тѣ „момчета“ на дѣлото, облада тѣзи герои и тѣ поискаха да я прѣскатъ навредъ.“

АЗъ не искамъ да навлизамъ тукъ въ сѫществото на въпроса. По-малко важно е въ настоящия моментъ, когато разглеждаме законопроекта за печата, дали тѣзи работи сѫ изразявали една действителностъ. Въ много отношения азъ съмъ съгласенъ, че тѣ отразяваха действителното, сѫществуващото тогава положение, но това още не оправдава министра, начина, въ единъ такъвъ щублименъ, върховенъ моментъ, съ една такава отрова да се доубиватъ и последнитъ морални сили на българския боецъ.

Обаче не само в. „Народъ“, а и в. „Земедѣлскo знаме“, бр. 78 отъ м. юни 1918 г., пише: (Чете) „Радославовата глутница отъ чудовищни мародери и изроди, тая хайка отъ алчи, продажни и безумни злодеи има куражъ да ни убеждава, че жалките купища дрипи, които тѣ оставили, сѫ тѣкмо онова, което създава величието на злочестнa България. Българскиятъ народъ никога не би пожелалъ, щото нейното величие да се състои отъ това, което Радославовъ оставилъ като наследство отъ своето управление. Ние пожелаваме Радославовото величие не на българския народъ, а на неговите най-големи врагове. О, колко бихме били щастливи, ако д-ръ Радославовъ бѣше управникъ на една вражеска намѣт страна!“

Нѣкой отъ нар. представители: Много право.

И. Балкандинъ: В-къ „Радикалъ“ въ бр. 152 отъ 1918 г. пише: (Чете) „Миналиятъ режимъ бѣше една организация на насилие, незачитане и преследване, каквото въ нашата история не е имало другъ путь. Престъпницътъ Ра-

дославовъ организира систематичното разхищение на народното богатство. И тази жаждата за богатства зарази цѣлия общественъ животъ на България. За сѫжаление, има и сѫдии, които унижиха себе си и властъта, за да притежатъ да умаломощятъ и възпрепратъ възмездието на закона“.

Не остана назадъ отъ този хоръ и официозътъ, органътъ на демократическата партия, в. „Прѣпорецъ“, въ бр. 152 отъ сѫщата 1918 г., пише: (Чете) „Безъ никой да имъ е искалъ услугитъ“ — на либералитъ и „Народни права“ — тѣ сѫ се заели съ частна детективска служба въ полза на нашитъ велики съюзници“, за да завърши съ възгласа: „Чий органъ е удостоенъ съ всеизародното презрение „Народни права“ — на българска политическа партия или не?“

А в. „Миръ“, г-да, по сѫщото време надава викъ: „На фронта всички крадци и мародери“ — като че ли въ онова време въ съзнанието на онѣзи, които сѫ пишли в. „Миръ“ фронтътъ се е чертаелъ като нѣкаквъ изпратителен институтъ, въ който ще трѣбва да бѫдатъ изпратени всички престъпници, всички мародери и крадци, за да останатъ честните и почтените въ тила.

C. Цаневъ: За да не могатъ да крадятъ на фронта.

И. Балкандинъ: Г-да! Какво влияние сѫ оказвали тѣзи писания върху българския боецъ, най-добре може да се види отъ официалнитъ рапорти, които по онова време отговорнитъ войскови началници сѫ писали до Главната квартира. Така командирътъ на осма Тунджанска дивизия донася: (Чете) „Вследствие невѣздържанія езикъ на нашата преса, вѣрата въ неговото правительство като започва да се разколебава. Войникътъ ежедневно чете извѣстниците общи фрази за извършени беззакония, за алчността за забогатяване, за разни гешефти, осиръ и безогледни критики на всѣко намѣрение и разпоредба на правителственитъ власти, саркастични подигравки и пр. Слагобромотиятъ и slabокултуренъ войникъ взѣз всичко написано въ вѣстниците за чиста монета и въ него се слага убеждението, че навсѣкѫде въ вѣтрешността е безредие и каль, че страната е наводнена отъ разбойници и гешефти, които правятъ живота непоносимъ и че изобщо нѣма способенъ човѣкъ въ страната да тугре рель и законностъ. Такова е настроението, което нашитъ вѣстници, отъ най-серииозните до най-шантажните, съ своята невѣздържаностъ и неумение да пишатъ, посаждатъ въ душата на простия войникъ, който вѣрва въ есичко написано“ не се отнася критически къмъ него Той казва, че ищомъ цензурана го е допустнала да се пише, трѣбва да е вѣрно. Ако нашитъ вѣстници се ограничатъ да посочватъ само конкретнитъ случаи отъ кражби и беззакония, следъ като правосѫдието е вече казало своята дума, ще бѫдатъ хиляди паги по-полезни, отколкото гѣ (вестниците) сѫ сега“.

А командирътъ на 4-а Преславска дивизия моли: (Чете) „Пресата да ограничи коментирането на всички кражби, злоупотрѣблението и пр. станови въ тила. Отъ това малка е ползата, а само дразнятъ и озлобявятъ войника“.

Ето, г-да, виждате какво въздействие партийните печатъ е ималъ върху духа, върху моралните сили на нашия боецъ въ надвечерието на катастрофата.

Петко Стоянъ: Но не свободниятъ печатъ, а цензурираниятъ печатъ.

И. Балкандинъ: По онова време, г. Петко Стоянъ, цензурана се упражняваше отъ две мѣста: отъ Главната квартира и тукъ, отъ София; имало е, следозадено, военна цензура и политическа цензура. Това дружество е отнело възможността да може този органъ за държавното управление тогава да се оцѣлости и да може правилно и полезно да упражни своето въздействие.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Тогава военната цензура се упражняваше отъ тукъ. Азъ бѣхъ цензоръ.

И. Балкандинъ: Обаче сѫщевременно по онова време, независимо отъ това какви бѣха перспективитъ за завършката на войната, частъ отъ печата гледа да създаде едни настроения и въ нашите съюзници, неблагоприятни за насъ, и едни настроения въ българския народъ, неблагоприятни къмъ нашите съюзници, безъ да се държи смѣтка, че и по този начинъ се доубиватъ моралните, борческите сили на бойците и на цѣлия български народъ. Така, в. „Народъ“ отъ м. юни 1918 г., бр. 126, пише за нѣмския милитаризъмъ: (Чете) „Той е, който смущаваше и тревожеше свѣта съ своите програми за завоюване и унищожение на държави и народи, обаче него-

виять грозенъ ревъ не може да задуши страшното желание на народитъ за миръ”.

А на 9 юли същата година, пакът в „Народъ“, бр. 121, подъ заглавие „Викътъ за миръ“, пише: (Чете) „Грозниятъ ревъ на обезумѣлите милитаристи не можа да задуши страстното желание на народътъ за миръ. Същиятъ съх при国度ни днесъ да заявява, че оръжието не е, което ще донесе мира; мирътъ ще дойде съ преговори, съ дипломация. Програмата на Уилсона е подходяща база“ — знаемъ, че-да, всички, че действително излѣзе много подходяща база! — „на която задружнитъ усилия на социалистите отъ цѣлта свѣтъ могатъ да изградятъ основитъ на човѣцкото умиротворение“.

Ето виждате, г-да, какво заблуждение, какво увлѣчение съществувало по оново време въ нашия печать, въ партийния печать въ частностъ и въ неговитѣ рѣководители.

Д-ръ Н. Скароъзъ: То е лошо влияние действително, но и много крадѣха. Туй старитѣ радослависти бѣха ужасъ!

И. Балканджиев: Това е върно, обаче въ момента не биваше да се пише. По нѣкой път въ името на общи интереси известни работи трѣбва да се премълчавят, за да се кажат тогава, когато ще му дойде подходящият момент.

С. Цаневъ: Вместо да се премълчаватъ, по-добре е авторите имъ да бѫдатъ бесени.

И. Балканджиевъ: Следъ това, въ 1919-1922 г., ние сме свидетели какъ въ България разраства буйно комунистическата партия. Онѣзи, които сѫ следили срѣдствата, съ които си служеха тогавашните функционери на комунистическата партия, не е да не знаятъ, че едно от най-мощните срѣдства за тѣхната пропаганда, едно от най-мощните срѣдства, което имъ позволи въ единъ кжъсъ периодъ отъ време да увлѣчать голъма част отъ българския народъ, бѣше печатното слово. И, наистина, по онова време комунистическата партия има най-широкъ печатъ. Вънъ отъ политическиятъ органи, общи за всички тѣхни съмишленици и за цѣлия народъ, тѣ иматъ специални издания за всяка една професия, за всяка една организация. По онова време „Работнически вестникъ“ достигна рекордната цифра 50.000 екземпляра тиражъ и се печата на най-modерна машина, която всѣки часъ изхвърляше по 30.000 екземпляра. И, наистина, г-да, въ онова време комунистическиятъ печатъ, разнообразенъ и многоликъ, бѣше, който съ усиленъ темпъ подготвяше революцията въ България. Покрай него, следъ събитията въ 1923 и 1925 г., въ страната се развишихи отново партийните печатъ. Това бѣше ератъ, въ която партийните печатъ, въ своята пълна разузданостъ стигна своята кулмиационна точка. Той не щадѣше нищо, той не щадѣше престижа на политическиятъ водачи; за него тѣ бѣха кръволовоци, или грабители, или хайдуци. По това време партийните печатъ подри авторитета на всички наши по-пързъ хора на политическиятъ партии. И естествено е, че по единъ такъвъ начинъ българскиятъ печатъ подготви въ българския народъ настроението за отрицание и на самия партизански режимъ. По смѣщото време, г-да, имаше и вестници, защастие малко на брой, за които имаше всички основания да се счита, че сѫ поддържани, че сѫ субсидирани отъ чужда държава.

С. Цаневъ: Това въ България никога не е било!

И. Балканджиев: Въобще, по онова време печатътъ въ България подпомагаше и насырдчаваше раздѣлението на народа. Печатътъ въ своята съвокупност не бѣ фиксиранъ въ една обща държавна целъ. Отъ неговия хоръ излизане нѣкаква невъзможна какафония, всяко даваше истинска представа за политическото положение тогава въ страната. Тази печатна картина бѣ прекратена на 19 май.

Х. Мирски: Кажете за отъ 19 май насамъ

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звѣни)

И. Раззакановъ: Досега ви болѣше, като говорѣше за партийния печать.

Х. Мирски: Казвамъ да не забрави, за отъ 19 май на-
самъ.

И. Балканджиевъ: Отъ 19 май досега имаме режима на цензурана. Азъ по принципъ съмъ противъ режима на

цензурана тогава, когато нуждата не налага това. Следователно, печатът от 19 май досега е във външно изключително.

Търсятъ се, г-да, нови пътища, които да бъдатъ при-
дружавани и съ нови срѣдства. Нови срѣдства ще трѣбва
да се намѣрятъ и за българския печать, особено днесъ,
когато той, като въздействуващъ факторъ върху масите,
е съ едно още по-голѣмо значение, отколкото преди 10-
15 години. Известно е на всички, че докато преди 15-
20 години най-разпространените български вестници
имаха около 20-25.000 тиражъ, днесъ българскиятъ вест-
никъ, првренецъ на нашата журналистика, съ съ тиражъ
надъ 100.000. И въ това отношение ние стоимъ на трето
место на Балканския полуостровъ".

мъсто на Балканския полуостров .
Нека, г-да, тукъ да ми бѫде позволено да кажа! Нѣ-
колько думи и за моята черга. Азъ говорихъ вече по пе-
чата, когато взехъ думата по отговора на троиното слово.
Тогава моите колеги журналисти ми направиха една де-
монстрация. Тѣ направиха демонстрация на единъ свой
колега-журналистъ. Тѣ, може би, прецениха въ дадения
моментъ, че моето становище по печата лежи върху
плоскостта на едно лицеприятие къмъ днешното прази-
телство.

Петко Стояновъ: Къмъ цензурата.

И. Балканджиевъ: Азъ отъ тукъ ще тръбва да заявя на моите колеги-журналисти, че това, което изповѣдвамъ, е дълбоко легнало въ моите убеждения. За да ги увѣря и тѣхъ, за да дамъ доказателства и на Народното събрание, че сегашното мнение, което изказвамъ по законопроекта за печата, не е мимолѣтно, не е случайно, а е едно мое дълбоко убеждение, ще си позволя да прочета една моя статия отъ нѣколкото такива по печата, които съмъ писалъ преди години. Азъ не знаехъ, че въ тази извѣренска сесия ще бѫде внесенъ законопроектъ за печата и заради туй не можахъ да си взема оригиналните вестници, за да ги дамъ на колегитъ-журналисти — това ще го направя другъ пътъ — но въ Народната библиотека преписахъ една отъ тия мои статии.

На 2 декември 1932 г., когато г. Мушановъ е съзнателно да внесе единъ новъ законъ за печата, азъ пиша статия подъ заглавие: „Правителството и седмата велика сила“ въ мой собственъ вестникъ, който издавамъ отъ 10-12 години. (Чете): „Когато по-значително ще се измѣнятъ условията и рамките, въ които да се движи печатъ въ известна страна, трѣбва да се изхожда отъ една обща идея — отъ идеята на управлението. Въ гакъвъ случай ограниченията или по-широките свободи за печата се явяватъ като едно естествено следствие на тази общая идея. Контрастиращите се режими винаги навсъкъде сѫ предизвиквали нови положения за печата. Примѣри въ това отношение сѫ различните строеве въ различните европейски държави. Рускиятъ царизъмъ и абсолютизъмъ си имаше типично свой печатъ, съ издънка задграничния такъвъ; печатъ, допадащъ на строя, си има и днешна Съветска Русия. Печатът въ Турция и Италия до Кемаль и Мусолини, бѣше нѣщо друго отъ това, което е сега. Англия, Франция, въ смисъла на днесъ господствуващите тамъ режими, разполагатъ съ „английски“ и „французки“ печати. Югославия съ своята система на подтискане и асимилиране чуждите народи въ нея, има, като отражение, истински централистиченъ и шовиристиченъ печатъ. Съ малко думи казано, печатът навсъкъде е отражение на строя и на системата на управление.

Какъвът ще е начинът на управление? Какъвът ще е новата негова идея за управление?

Не сме за „свободата“ на печата — азъ подчертавам това нѣщо. — „Прекаленият демократизъм и либерализъмъ, които съпроводиха първите политически стъпки на свободна България, родиха урода на българското престъпно партизанство, първоизточникът на всички национални злини и нещастия. Печатъ им, 50 години, съ малки изключения, бѣше отражение на това бѣсно и гнусно партизанствуване. Той, отъ погледитъ на бившия царь, често пти биваше даже лигавъ и сервиленъ. Печатъ — огледало на епохата. Презъ и следъ войнитъ единъ напредъкъ се забеляза, и опититъ на Стамболовски да свие врата на печата подъ оранжевитъ знамена на неговата жакерия, пропаднаха съ пълното пропадане на тази последната“

Д. Търкалановъ: Преди малко казахте, че сѫ употребявани въ вестниците лоши изрази, а сега Вие сте написали „жакерия“.

И. Балканджиевъ: „Жакерия“ не е лоша дума. Отъ тукъ нататъкъ ще пишемъ по-умѣрено. — (Продължаза

да чете) „Довоенната партизанщина, макаръ и временно, е въ новъ въходъ, въ лицето отчасти на вчерашното и изцяло на днешното правителство, дошло въ името на нови идеи и реформи, а здраво утвърждаващо политическата безпомощност и партизанская развратъ. Това въходяще партизанство, естествено, тръбва да има своя приличащъ му печатъ. Този е смисълът на новия законопроектъ за печата, тамъ сѫ и прикрититъ цели, които се преследватъ съ него.“

Но напраздно! Утрешниятъ денъ неотразимо е на една нова система на управление, управление здраво, честно, компетентно и дѣлово. То ще има своя печатъ — здравъ, компетентъ, националистичъ и свободенъ въ тѣзи рамки. Пацифизъмътъ, предателството, порнографията, общественитетъ развратъ и бѣсното партизанствуване, които така страшно разиждатъ народната душа и които най-добре достигатъ своите цели посрѣдствомъ печатното слово, ще бѫдатъ здраво коренени. За тѣхъ нѣма да има място въ българския вестникъ. Това тръбва да се преследва съ единъ истински новъ законъ за печата въ страната. Той, обаче, не би приличалъ на днешното безволово управление. Всѣка система, казахме, си има свой печатъ“.

Тона съмъ писалъ, г-да, на 2 декември 1932 г. И сърдята ми се колегиѣ-журналисти! Азъ, обаче, тръбва да припомня, че когато Юпитеръ се сърди и Олимпъ вси вежди, обикновено той не е правъ. Азъ мисля че българскиятъ журналистъ ще тръбва да търпи чуждите мнения. И естествено е, онѣзи, които претендиратъ за свобода на словото, тѣ тръбва да изслушватъ, да иматъ търпението да чуятъ даже и онзи, чийто взгледове и чийто принципи не сподѣлятъ.

Г. г. народни представители! Българскиятъ народъ нализа въ единъ политически моментъ, който се явява на чало на едно ново време.

Д. Мацанкиевъ: Отдавна е навлѣзълъ, отъ четири години насамъ.

С. Цановъ: Той, че е влѣзълъ — влѣзълъ, но кога ще излѣзе?

И. Балканджиевъ: Българскиятъ народъ нализа въ единъ политически моментъ . . .

Х. Мирски: Нищо ново нѣма.

Петко Стояновъ: Г. Балканджиевъ! За обновата, ако обичате, кажете нѣщо.

И. Балканджиевъ: Кои сѫ по-далечнитѣ перспективи. Азъ виждамъ България и силна . . .

Нѣкой отъ нар. представители: Тукъ заседаваше обновата. Ние желаемъ да чуемъ господина.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Недейте го прекъсва. Каквото намира за необходимо, това ще каже.

Х. Мирски: Той прави исторически прегледъ.

И. Балканджиевъ: Това ново време, г-да, изисква и своя печатъ. Ето пѣдъ кой югълъ тръбва да разглеждаме постановленията на законопроекта, сложенъ на нашето внимание и решение.

Нѣкой отъ нар. представители: Новото време има своя органъ — в. „Днесъ“. Той стига за новото време.

И. Балканджиевъ: Ще се спра на по-важнитѣ постановления, които смущаватъ обществото и по-специално българските журналисти. Въ мотивитъ на законопроекта се изтъква главно тия нѣколко положения. Изтъква се: първо, силата на печата като влияещъ факторъ; второ, изостаналото законодателство по печата; трето, необходимостта отъ обезпечаване обществения и частенъ интересъ и, четвърто, необходимостта въ дадени времена, въ сюблими моменти, когато българскиятъ народъ би билъ извиканъ да даде своята дань, въ такива моменти да бѫде подгответъ и българскиятъ печатъ, наравно съ всички останали, да даде своята дань. Това сѫ, г-да, четиритѣ по-важни съображения, които сѫ легнали въ мотивитъ на законопроекта.

Отъ вчера и завчера дветѣ професионални организации — Дружеството на столичните журналисти и Съюзътъ на професионалните журналисти — взеха решения, съ които се обявяватъ противъ цензурана. И дветѣ орга-

низации искатъ, когато ще се решава окончателно този въпросъ, да бѫде зачетено и тѣхното мнение.

Петко Стояновъ: Цѣлиятъ български народъ е противъ цензурана.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Моля, г. Стояновъ.

Д. Гичевъ: И, най-важното, конституцията е противъ нея.

И. Балканджиевъ: И дветѣ тия организации искатъ да се създаде единъ законъ, който да бѫде въ духа и идентъ на нашето възраждане.

Нѣкой отъ нар. представители: Тия две организации съгласни ли сѫ съ тоя законопроектъ, който Вие защищавате?

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звѣни) Моля!

И. Балканджиевъ: Ще кажа. Почвамъ по това да говоря. Имамъ още 20 минути.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Имате още 15 минути.

Министъръ И. Кожухаровъ: Това заприлича на античния театъръ съ актьори и хоръ — нѣщо подобно.

Петко Стояновъ: Тукъ имаме свободно Народно събрание.

Министъръ И. Кожухаровъ: Да, и това е изразъ!

Петко Стояновъ: Тукъ нѣма Ваши подчинени. Запазете нотациите си за тѣхъ. Втори пътъ правите тѣзи бележки. Направете ги на Вашите разсилни.

И. Балканджиевъ: Съюзътъ на провинциалните журналисти иска сѫщевременно и регламентиране на журналистическа професия. Тукъ тръбва да отбележа, за честта на нашия провинциаленъ печатъ, че той въ много отношения, въ сравнение съ нѣкои стъ столичните вестници, се явява по-идеалистично настроенъ.

Нѣкой отъ нар. представители: Това е вече pro domo sua — за Вашата черга.

И. Балканджиевъ: Кои сѫ главнитѣ положения, които спиратъ общественото мнение по законопроекта, който ни се предлага, и коиго сѫщевременно смущаватъ журналистите отъ столицата и отъ провинцията? Въпросътъ за цензурана, въпросътъ за искане на разрешение за издаване на вестникъ, въпросътъ за опроверганията и нѣкои отъ престъпните деяния. Въ чл. 1 отъ законопроекта е казано, че печатътъ е свободенъ . . .

С. Цановъ: Само тия три думи отъ чл. 1! По-нататък всички други членове го ограничаватъ.

И. Балканджиевъ: Обаче, този членъ ще тръбва да се свърже съ ресективния членъ отъ конституцията, 81, въ който е казано, че: (Чете) „Пресъжиленията по дѣлата на печата се сѫждатъ по закона въ общите сѫдебни установления“. Следователно, покрай свободата на печата, учредителитѣ на българската държава сѫ имали предвидъ, че стъ печата може да произлѣзва известни престъпни действия, къмъ които българската държавна властъ ще тръбва да има чрезъ ресективния законъ известно отношение. Това е, г-да, постановлението на конституцията, което дава право за създаване на единъ законъ за печата. Такъвъ законъ въ миналото е сѫществувалъ, не сме били безъ законъ за печата. Обаче, съобразявайки се съ сега сѫществуващите условия и като се има предвидъ опитътъ отъ миналото, налагатъ се известни измѣнения, за да може този печатъ да се яви още по-пригоденъ за целите на държавата. Възраженията на Дружеството на столичните журналисти по въпроса за цензурана сѫ: 1) че цензурана се явява въ противовесъ на чл. 79 отъ конституцията; 2) че и безъ цензура по-често печатъ нѣма да злоупотрѣбява и че въ това отношение може да се нареди нѣкакъвъ контролъ отъ организацията на журналистите и 3) че не е определенъ обектъ на цензурана и поводитъ, по които ще се налага тази цензура.

Г. г. народни представители! За цензурана въ чл. 2 на законопроекта се казва: (Чете) „Презъ време на война, мобилизация, военно положение или друго време, презъ

което съм настъпили изключителни събития от външнъ или международен характер, които заплашват важни държавни интереси или обществения ред... може да се учреди временен надзор върху печата". Естествено, г-да, че когато българската държава ще се види заплашена от известни опасности, въ единъ такъв момент съм позволени всички сръдства, за да бъдат отстранени тия опасности и да може българският държавен корабъ да се изведе на единъ по-спокоенъ бръгъ. Колкото се касае до възраженията на Дружеството на столичните журналисти, че не е определенъ обектът на цензурана, въ това отношение Министерският съвет е направил известни допълнения на първоначалния проектъ. Действително, въ първоначалния проектъ въ това отношение материала е била недостатъчно ясна, обаче сега въ чл. 34 на законопроекта се казва: (Чете) „Временният надзоръ върху печата се състои въ правото на Министерския съвет да спира напечатването и разпространението на статии, съобщения и каквито и да било други печатни произведения, които, засъгътъ събитията, наложили учредяването на временния надзоръ върху печата". Въ това отношение, г-да, вече имаме едно конкретизиране на обектътъ, къмъ които ще бъде насоченъ надзорътъ върху печата, а именно, че ще бъдатъ подложени на единъ предварителенъ надзоръ онзи писания, които произтичатъ отъ причините, които съм наложили за момента учредяването на този надзоръ.

Другъ членъ, върху който се спира вниманието на колегите, е чл. 7: (Чете) „За издаване на вестникъ или списание е нуждано предварително разрешение. Разрешение за издаване на вестникъ или списание се дава за столицата — отъ министра на вътрешните работи и народното здраве или отъ царовареното отъ него лице, а за провинцията — отъ областните директори". И следът това се изброяватъ положенията, които ще тръбва да се спазватъ и изискванията, на които ще тръбва да се отговаря, за да се даде разрешение за издаване на вестникъ. Г. г. народни представители! Действително, въ това отношение опасенията на журналистите съм до известна степенъ основателни. Чл. 7 тръбва да носи единъ чисто формаленъ, чисто регистрационенъ характеръ и да не се дава възможността, чрезъ този членъ, да се позволява издаване или неиздаване на известно разрешение за издаване на вестникъ. Въ това отношение най-новиятъ законъ за печата въ Ромъния, отъ 9 април т. г., предвижда това регистриране да става предъ ромънските съдилища. Въ това отношение азъ съм твърдъ, че тръбва да се направи едно изменение и въ този законопроектъ, който ни е предложенъ.

Въ чл. 8 е казано: (Чете) „Преди да започне издаването на вестникъ или списание, издателъ е длъженъ да уведоми писмено мѣстната полицейска власт, като представи удостовѣрението по чл. 7, алинея последна. За всяка промънна, настъпила следъ заявяването, издателъ е длъженъ да уведомява полицейската власт допълнително въ 24 часа отъ промъната". И въ това отношение, г-да, ще тръбва въпросътъ да се разрешава и отношението да се прави къмъ българските съдебни органи, за да се избегнатъ една евентуална злоупотреба отъ страна на недобросъвестни административни органи.

Въ чл. 11 е казано: (Чете) „Веднага следъ отпечатването на всичко печатно произведение, печатарът е длъженъ да предава на мѣстната полицейска власт, а въ София на Дирекцията на полицията, по два екземпляра отъ него". Тръбва терминътъ „веднага" да се опредѣли, защото той може да даде поводъ и възможностъ на различни тълкувания, и единъ недобросъвестенъ полицейски органъ да отиде и да предизвика съставянето на актъ, който влъче следъ събе си една висока глоба за печатаря, който евентуално би се явилъ виновенъ.

С. Цановъ: Не може ли полицията да си има членъ, делегатъ въ всичка редакция?

Д. Гичевъ: На второ четене това ще се поправи.

Х. Мирски: Законопроектътъ нѣма да види второ четене.

С. Цановъ: Това съм много опасни законопроекти.

И. Балкандиниевъ: Чл. 15, г-да, третира въпроса за редактора. Тукъ е мѣстото и азъ да пледирамъ да се вмѣкнатъ известни постановления въ законопроекта, които ще целятъ да установятъ единъ регламентиране на журналистическата професия. Дветъ организации на българските журналисти съм изработили единъ статутъ за българския журнализъмъ, постановления отъ който статутъ азъ мисля,

че могатъ да бѫдатъ полезни и успѣшно да влѣзватъ въ настоящия законопроектъ. Нека нито за моментъ да не се губи изъ предвидъ, че вестникътъ зависи отъ българския журналисти и, следователно, грижата за всѣко едно управление ще тръбва да бѫде да се създаватъ едни благоприятни условия за работа на тоя журналисти и за усъвършенствуване на българския редакторъ.

Петко Стояновъ: Униформа, униформа да имъ турнатъ.

И. Балкандиниевъ: Другъ въпросъ, г-да, който възбуди интересъ въ срѣдите на журналисти, съм ония алинея отъ законопроекта, които третиратъ опровергенията. Дружеството на столичните журналисти по принципъ е одобрило това нововъведение въ законопроекта за печата, обаче явяватъ се единъ възражения спрещу обстоятелството, че се позволява опровергенията, които ще се даватъ и които редакторътъ ще се явяватъ задължени да помѣстятъ, да бѫдатъ въ двоенъ размѣр отъ онъ, който е имало опровергаема дописка. Въ това отношение на българския печатъ могатъ да се създаватъ редъ неудобства. Защото, ако рече той да изнася систематически нѣща, които характеризиратъ нашето държавно управление, може да се дойде до положение да бѫде обремененъ съ единъ голѣмъ брой дѣлги опровергения, които биха засели, ако не всички, то поне голѣма част отъ страници на вестника. Въ това отношение ще тръбва да има единъ административенъ контролъ, въ смисъль, не самитъ начальници на учреждения, засегнати и визирани въ дадена дописка, да иматъ правото да даватъ опровергения, а това тѣхно право да имъ се дава отъ тѣхната по-висша, по-голѣма инстанция, на която да се предостави да преценятъ, дали дадена дописка се нуждае отъ опровержение или не. Защото, въ противенъ случай, особено въ провинцията ще изпаднемъ въ положение, всички служебни лица, които пишатъ по най-невинни въпроси, когато се третиратъ земедѣлски или стопански въпроси, и други тѣхни колеги, да кажемъ агрономи, иматъ по въпроса обратно гледище, да се възползватъ отъ закона за печата и да обременятъ вестника съ единъ безполезни опровергения.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Специално агрономи и ветеринари иматъ много различни мнения по много въпроси

И. Балкандиниевъ: На такива полемики, г-да, ние сме свидетели всѣки денъ, особено отъ страна на ветеринари и агрономи, обаче нѣмаме възможностъ да ги печатаме. И при единъ такъвъ законъ, когато тѣ ще добиятъ възможностъ, по силата на закона, да налагатъ свойъ опровержение, ние или ще тръбва да се откажемъ да пишемъ по тия въпроси, или ще бѫдемъ подъ угрозата да пънимъ вестниците съ опровергения.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Г. Балкандиниевъ! Имате още 5 минути.

И. Балкандиниевъ: Имамъ още 10 минути. -- За престъпните деяния. Въ чл. 42, г-да, се казва: (Чете) „Който чрезъ печатъ произведение разпространява лъжливи новини, или макаръ и истински, но безъ да посочва лицето или учреждението, до което се отнасятъ, и съ това може да внесе смуть въ общество или да урони достоинството на властта, наказва се съ тѣмниченъ затворъ и глоба до 50.000 лева". Въ това отношение тръбва да се конкретизиратъ ония престъпни деяния, които визира членътъ. Защото на българския печатъ ще тръбва да се даде пълна свобода да бичува и корупцията, и бюрократизма, и всички отрицателни прояви на нашия общественъ животъ, . . .

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това е право.

И. Балкандиниевъ . . . да бичува и подкупничеството, и онзи разврътъ общественъ, който съществуваше въ минатото и който и досега не е загасналъ, особено тукъ, въ столицата на България.

Следъ това, г-да, следватъ членове, които много полезно и много целесъобразно ограждатъ отъ посегателства семейството, религията и морала въ държавата. Чл. 47 е единъ членъ, който също буди опасения всрѣдъ българските журналисти. Той гласи: (Чете) „Който чрезъ печатъ произведение разглежда или тълкува външната политика на българската или на чужда държава, отъ което може да произлѣзе вреда за интересите на българската държава, наказва се съ тѣмниченъ затворъ и глоба до 50.000 лева". Г-да! И по тоя членъ ще тръбва да се направи нѣщо, за да може по-добре да се конкретизиратъ

престъпните положения, които биха се инкриминирали по закона. Защото има редът въпроси, за които не бива да се забранят на българския журналистъ да ги изнесе във страниците на българския вестникъ. Това съм: въпросът за българските малцинства, въпросът за българските национални идеали, за които въпроси във никой случай и при никакое положение, отъ никакви съображения на външна политика, не тръбва да се забранят на българския журналистъ да може във всички единът моментъ свободно и пълно да ги изнася. Това съм въпроси, които вълнуват и сегашното поколение, които съм вълнували и миналото поколение, които ще вълнуват и бъдещите поколения.

Понеже времето ми вече изтича, азъ ще завърша. Азъ ще имамъ възможност да кажа нѣщо и по нѣкои други членове, когато законопроектът дойде да се разглежда на второ четене. Тукъ, обаче, искамъ да изтъкна една непълната въ наказателните санкции на закона. Както съм предвидени наказания за журналиста, за печатаря и за редактора, ще тръбва да се предвидятъ известни наказания и за ония недобросъвестни български държавни чиновници, за онѣзи български държавни органи, които, въ даденъ моментъ и при дадено положение, биха злоупотребили съ самия законъ.

Живѣмъ, г. г. народни представители, усилни времена. Българската държава тръбва отново здраво да стъпи на краката си. Това е върховна повеля — повеля, стояща надъ всички останали интереси. Като така, печатът не може да съставлява самоцель. Самоцель е държавата, самоцель съм държавните интереси. Въ процеса на изграждане новата държава съм необходими жертви. Необходими съм жертви отъ цѣлия български народъ, необходими съм жертви лични и колективни отъ всички съсловия, отъ всички професии. Искатъ се жертви и отъ българския журналистъ, защото тежестите на закона по печата, преди всичко и изключително, ще легнатъ върху него. Този благороденъ труженикъ на своя народъ ще даде тѣзи жертви. Той ще даде пръвъ примѣръ на самоограничение заради общото благо, примѣръ на гражданско съзнание и обществена дисциплина, впериътъ погледъ въ бѫдещето, кѫдето ще свѣтне — да върваме, че скоро ще свѣтне — изведнажъ, като слънце мощната и велика България. Органите на държавната власт ще дължатъ почит и довѣрие къмъ печата въ България. Между тѣхъ, въ името на общите български интереси, ще тръбва да се създаде и една по-тѣсна и по-искрена връзка. Азъ считамъ, г. г. народни представители, че, следъ като приемемъ по принципъ на първо четене законопроекта за печата, следъ като се чуятъ по него мненията на всички заинтересувани, следъ като се направи добра преценка въ тия два-три месеци, които имаме до редовната сесия, ние ще можемъ да дадемъ единъ законъ съраведливъ, единъ законъ, който да не раззваря вратите на беззаконието и потисничеството, а единъ законъ, който най-добре да гарантира интересите на българската държава.

Азъ съвръшвамъ, господа. Знамъ, че съмъ гледанъ съ подозрение и въпросително отъ страна на моите колеги. Нѣкои отъ тѣхъ, може би, да не могатъ да си обяснятъ мосто становище — становището на единъ български журналистъ — по закона за печата. Азъ, г-да, знамъ какво значи да бѫде ограниченъ българскиятъ печатъ. Не веднажъ азъ съмъ билъ съдженъ и осъдженъ, въ изпълнение на моите професионални функции. Лежалъ съмъ, заради своето перо, и въ затвора. Не съмъ една лекота азъ съмъ се раздѣляла отъ своето семейство, за да отида да прекарамъ въ килинъ на затвора. Следователно, азъ най-добра смѣтка мога да си дамъ за това: ограничението на печата въ какво недобро положение може да постави българския журналистъ. Въ този моментъ, обаче, азъ си спомнямъ една мисълъ на Петърофи, на този унгарски Ботевъ — на това чедо на свободата и на любовта — роденъ въ стени на Пуста, който, по нѣкакъвъ случай, бѣ казалъ: „За любовта си бихъ далъ живота, а за свободата — и любовта!“. Нека, г-да, на мене да ми бѫде позволено да перифразирамъ мисълта на Петърофи. Нека на единъ скроменъ журналистъ отъ българската прѣвинция, съ претенции на чистосърдечностъ, да бѫде позволено да заявя: за интересите на българския печатъ бихъ далъ всички свои сили, но за интересите на държавата бихъ далъ интересите на печата. (Рѫкоплѣскания)

Председателствувашъ Д. Пешевъ: Давамъ 10 минути отдихъ.

(Следъ отдиха)

Председателствувашъ Д. Пешевъ: (Звѣни) Заседанието продължава.

Г. г. народни представители! Има да ви направя следните съобщения:

Постъпило е частно законодателно предложение за разрешаване на Българската земедѣлска и кооперативна банка да набави отъ чужбина 200.000 кгр. сортово конопено семе. (Вж. прил. т. I, № 32)

Постъпило е също частно законодателно предложение за спиранс изпълнителниятъ и съдебни действия. (Вж. прил. т. I, № 33)

Тия две частни законодателни предложения ще бѫдатъ отпечатани и ще се раздаватъ на г. г. народните представители.

Постъпило е питане отъ народния представител г. Парашкевъ Забуновъ къмъ г. министъра на българските държавни жетъзи и пристанища, по измѣнение разписането на влаковетъ София—Ломъ, въ връзка съ разписането на експресните паракоди Виена—Русе.

Отъ съмия народенъ представител, г. Парашкевъ Забуновъ, е постъпило питане къмъ г. министъра на правосъдието по постройката на Ломската съдебна палата:

Тия две питания ще бѫдатъ изпратени на съответните г. г. министри, за да отговорятъ.

Има думата народниятъ представител г. Минчо Драндаревски.

Д. Гичевъ: Правилното е, г. председателю, да бѫде тукъ съответниятъ министъръ, за да окаже едно внимание къмъ мнението на опозицията.

Министъръ Г. Маневъ: Г. министъръ Кожухаровъ ниние нѣщо — сега ще дойде; азъ дойдохъ да го замѣстя.

М. Драндаревски: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ нѣма да се синрамъ върху и гозияга и не чата, на ония подробности, върху които нѣкои други ще се спратъ, защото тая история ниго ще ползува, нитѣ ще вреди, когато се говори за печата въ България, когато се говори за свободата на тоя печатъ, който вече има една очертанъ путь, по който върви въ продолжение на 60 години, откакто сѫществува България. Следователно, моята задача ще бѫде да говоря повече за ролята на печата въ България, отколкото въ свѣта.

Кога се появя печатъ у насъ и каква насока има въ началото на своето пораждане у насъ? Людката на нашия печатъ е въ епохата на възраждането въ епохата на борбите за националното ни освобождение. Следователно, неговиятъ отпечатъкъ е свободата, неговиятъ отпечатъкъ е независимостта. По силата на тия две обстоятелства той е крепналъ, той е расълъ, докато възмѣжее, докато стане действително една велика сила въ нашата страна, нарельъ съ ония сили, които се наричатъ законодатели, изпълнителни и съдебни. Безъ свобода на печата нѣма свободно проявление на волята, нѣма свободенъ гражданинъ, нѣ а свободна държава. Печатъ, следователно, е една абсолютна необходимост за правовия редъ на една държава. Азъ говоря за ония печатъ, който напрѣстува, който учи, който направлява не само политически, но и обществоенополитически, български гражданинъ, български народъ.

Г. г. народни представители! Още съ създаването на българското царство, когато се създава основниятъ законъ, нашиятъ предшественици, нашиятъ дѣлъ съ имати предвидъ това и, когато съ поставили чл. 79 отъ конституцията, изрично съ подчертали, че „печатътъ е свободенъ“, а въ чл. 81 съ казали, че всички ония дѣла, които се възвѣждатъ по произволи, проявени отъ редакторите, печатарите или издателите, ще ставатъ редъ на обичия наказателенъ законъ. Следователно, въ конституцията по чл. чл. 79 и 81 е предначертанъ путь, по който ще тръбва да се двинки печатъ въ България. По начало, следователно, печатъ съ свободенъ и не търпи абсолютно никакви ограничения. При тия членове въ конституцията нѣма защо да се създаватъ изрични закони, изрични постановления, които да ограничаватъ, да махнатъ и най-малко, свободата на печата.

Г. г. народни представители! Печатъ се движатъ отъ вещи хора, журналисти, които не се създаватъ лесно въ една страна, за денъ, за два, за три или за година. Журналистиката е една професия, която ѝ да може да отговори на нуждите на обществото, че тръбва преди всичко да бѫде упражнявана отъ хора изпитани, каквито, слава Богу, и въ България вече въ продължение на десетилѣтия работятъ. Следователно, ние не можемъ да подозираме у тия хора нѣкаква злонамѣреност или злоупотребление съ свободата, която конституцията имъ дава, за да искаме да имъ туримъ една брънка на устата, една верига на ръката, когато говорятъ за това, което се върши отъ властта и управлението на държавата, и по този начинъ да създавамъ единъ вѣченъ мракъ въ тая страна, всрѣдъ който да се ширятъ безнаказано престъпленията и коруп-

цията, безъ да има кой да освѣти общество за онова, което грози действително правовия редъ въ тая страна.

Печатът се явява като едно свѣтило въ тъмна ноќь, което освѣтява въ две направления, въ две насоки за възпитанието на българскиятъ граждани: отъ една страна ги предварда отъ злото, като осѫжда всички порочни деяния въ държавата, като бичува безнравствеността на известни лица, и по този начинъ създава страхъ у другите, които биха имали наклонност да извършатъ сѫщите деяния; отъ друга страна, като изтъква хубавигъ дѣла на малки и големи управници, печатът дава примеръ за назидание на онѣзи, които искатъ да бѫдатъ действително полезни граждани на тази страна.

Изкои отъ тази трибуна твърдѣха, че печатът изнася само шантажното. Не, печатът дава поука, духовна хрзна на ония, които го четатъ, когато говори за добритъ дѣла на известна категория хора. Следователно, като съобщава добри или лоши новини, печатът е сила, която възпитава, създава воля, създава характеръ, създава духъ, необходимъ, за да може единъ народъ да върви правилно въ своя националенъ и духовенъ прогресъ.

Като чета заглавието на този законопроектъ — „Законъ за печата“ — и като преѓеджамъ съдържанието му, право да ви кажа, не го намирамъ за умѣстно, а съмъ тамъ, че по-хармонира заглавието „законъ за узаконяване цензурана въ тая страна“. Защото, въ основния законъ, конституцията, нѣма постановления, нѣма сѫждения, забрана, разпореди, каквито има въ този законопроектъ за печата. Въ първия му членъ се казва „печатът е свободенъ“, а по-нататъкъ тоя печатъ се обвѣрза въ вериги.

Д. Гичевъ: Може и другояче да се каже: „законъ противъ печата“.

М. Драндаревски: Да, и това е разумно.

Г. г. народни представители! Какви сѫмъ принципи въ законопроекта за печата, който ни се предлага тукъ? За да можемъ да си отговоримъ правилно, какво представлява тия законопроектъ и трѣбва ли да бѫде удостоенъ съ внимние и да бѫде гласуванъ отъ народното представителство, позволете ми да го раздѣля на три категории.

Въ всѣки единъ законъ сѫществува известни мотиви, известни подбуждения. Въ този законопроектъ сѫществуватъ три категории подбуждения. Първата е: да се прѣсъчне пѫтът на подбудите къмъ престъпления. Има ли нужда, обаче, да се създава тия законъ, тогава, когато сѫществува другъ членъ, 72, въ който се казва, кога престъпленията сѫмъ наказуеми, кога сѫмъ ненаказуеми, кои престъпления съ какво наказание се наказватъ и пр.? Безспорно, за тия първи принципъ, който законодателътъ си е задалъ въ законопроекта за печата, нѣма обективни условия за сѫществуване. Следователно, нарушенена е хармонията при едно законодателствуване, въ което трѣбва да сѫществува най-напредъ принципъ за подбуждения къмъ престъпленията.

Второ, въ този законопректъ е легналъ и втори единъ мотивъ, и второ едно сѫжение у законодателя, за да бѫде той прокаранъ — това е пресичането на подбудата къмъ клевета, къмъ подкопване на кредитта, къмъ подкопаване устоите на страната, къмъ подкопаване морала на семейството, морала на личността, на управника и т. н. Ако законопроектътъ цели да охрани, да запази отъ наклеветяване чрезъ пресата известенъ гражданинъ въ нашата страна, биль той частно или длъжностно лице, ние нѣмаме нужда да създаваме специаленъ законъ за печата. Ние имаме наказателенъ законъ — засегнатиятъ ще се обѣрне къмъ него. Тѣзи санкции сѫмъ за онѣзи престъпления, които законодателътъ иска да спре да се вършатъ чрезъ пресата.

Но въ законопроекта за печата е легналъ и другиятъ принципъ — принципъ за запазване обществения и частенъ моралъ. Та има ли нужда да легне и този принципъ въ този законопроектъ за печата, когато има специални глави въ наказателния законъ по увреждане морала въ страната? Не. По принципъ нѣма нужда отъ специално законодателствуване, нѣмаше нужда отъ този законопроектъ, защото, ако действително той се приеме така, както е, съ неговитъ постановления, ще вљаземъ въ разрѣзъ съ онѣзи закони, които сѫществуватъ за сѫщата цели, а именно наказателния законъ и закона за зачита на държавата. И въ такъвъ случаи едно и сѫщо деяние ще намѣримъ въ три закони: въ закона за защита на държавата, въ наказателния законъ и въ закона за печата.

Съ това, г. г. народни представители, се поставя на изпитание съвѣстта на българския сѫдия, да мисли и да търси отговоръ на това, което му дава законодателътъ.

Въ наказателния законъ и въ закона за наказателното сѫдопроизводство принципъ е, да се налага най-малкото наказание, когато престъпното деяние е предвидено въ нѣколко закони. Въ тѣзи три закона се предвидватъ за едно и сѫщо деяние различни наказания: въ единиятъ се предвидватъ три години затворъ, въ другия — глоба, а въ третия — само една година затворъ. Поради това ще бѫде поставена на изпитание съвѣстта на сѫдията, да се чуди какво трѣбва да направи, толкова повече, че този законъ за печата ще бѫде по-новъ. Ако трѣгнемъ по логиката на нѣщата, ще трѣбва сѫдията да помисли, че този новъ законъ отмѣнява стария, и въ такъвъ случай ще трѣбва да вземе подъ съображение неговитъ постановления, когато решава дѣлото. И ще се намѣри на кръсто-пътъ.

Г. г. народни представители! Ако законодателъ искаше да отдѣли въ специаленъ кодексъ закона за печата, съ всичката му пълнота и ширина за онѣзи проявления, които сѫмъ наказуеми, трѣбва да каже, че всичките закони, които му противоречатъ, се отмѣняватъ. Ето, по-становленията за сѫщите престъпления, предвидени въ наказателния законъ и закона за защита на държавата, се отмѣняватъ. Но азъ не виждамъ подобно постановление въ този законопроектъ. И се създава следното положение: да сѫществуватъ три различни закони съ три различни процедури.

С. Цановъ: И съ една и сѫща цель — да обвѣрзватъ печата.

М. Драндаревски Г. г. народни представители! Какво означава това понятие „изключителни събития“, което е легнало въ много членове на законопроекта за печата? Въ конституцията е казано кои сѫмъ изключителни събития. Тамъ тѣ се изброяватъ, указанъ е и начинътъ, по който се опредѣлятъ тѣзи изключителни събития. И въ законопроекта за печата е оставена една широко отворена врата за онѣзи, които ще прилагатъ закона за печата — че тѣзи „изключителни събития“ всѣки моментъ могатъ да настѫпятъ, като властуващиятъ, силниятъ може да счete, че е накърнено неговото честолюбие, че е засегнатъ неговиятъ престижъ. Тогава „изключителните събития“ ще настѫпятъ извѣрдено бѣрзо.

Д. Гичевъ: И се даватъ пълномощия на изпълнителната власт.

М. Драндаревски: Да. — Г. г. народни представители! При това положение, при тѣзи наказателни санкции, които се предвидватъ въ законопроекта за печата, вие ще поставите подъ вѣченъ страхъ и гнетъ съвѣстта на български журналисти. Ще я поставите подъ гнетъ, защото, отъ една страна, съвѣстта ще му повелява да изпълни достойно, честно и правдиво своя професионаленъ дѣлъ, а отъ друга страна, страхътъ предъ угрозата отъ затворъ, отъ конфискация, отъ глоба и пр. и, най-сетне, човѣшката слабостъ отъ тия страхъ ще го накара да прекрачи прага, да насили съвѣстта си, да наруши собственния си моралъ и да не изнесе въ действителностъ това, което ще ползува народа, защото ще се бои, че го чакатъ години може би затворъ или съ хиляди лева глоба.

Разумно ли е, следователно, да турите вериги на ражетъ, да турите халки на устнитъ на българскиятъ журналисти, на тѣзи, на които професията се състои въ това, да учатъ, да освѣгяватъ събитията, за да оставите народа въ мракъ, въ тъмнина, въ политическа неизвестностъ, въ политическа простота и въ политическо невъзпитание? Азъ съмъ тамъ, че това ще бѫде най-голѣмиятъ грѣхъ на народните представители, които дойдоха тукъ въ името на свободата, въ името на демократичните принципи, да запазятъ конституцията въ нейната пълнота и ширина.

Г. г. народни представители! Въ единъ отъ отдѣлътъ на законопроекта за печата се забранява разглеждането на външната политика — опредѣлянето на външната политика. Позволете ми да ви кажа, че това е едно чудовищно явление въ нашата общественъ животъ. Никой не може да се занимава съ насоката на външната политика въ нашата страна, освенъ единъ единственъ — министъръ на външните работи. Никой не може да критикува неговитъ дѣла. Това значи супендиране правата на човѣка и на гражданина въ тая страна. (Рѣкоплѣскания)

Г. г. народни представители! Говори се за конфискации. Та какво по-страшно отъ това, да конфискуашъ на единъ човѣкъ, който е по професия печатаръ, издателъ или журналистъ, произведението, отъ което той се арестира и плаширането на което има времененъ характеръ? Ако спирането разпространението на едно съчинение, кое то има постояненъ характеръ и може съ лекота, охота и

наслада да се чете и следъ 20 години, не е така страшно, спиралито на единъ вестникъ, който се печата днесъ и петъ дена следъ като е конфискуванъ и пустнатъ нѣма да има тази стойност, нѣма да има това значение, е страшно. Това значи журналистътъ, издателътъ и печатарътъ да търпятъ ежедневно единъ финансовъ банкротъ, за да бѫдатъ принудени най-после да се откажатъ отъ това занятие, което за тѣхъ е професия за прехранване на тѣхъ и семействата имъ, щомъ като не вървятъ по пътя на онъя, които седятъ на това място. (Сочи министерската маса)

Но, говори се, че полицията можела да изземва съ разрешение на прокурора. Съ разрешение на прокурора, но това разрешение ще дойде следъ три дни, когато се обезпечи значението на вестника! Следователно, тая процедура е чудовищна; тя е позната въ никое законодателство въ свѣта. Тая процедура е едно нововъведение, действително едно новаторство въ нашето управление отъ 19 май насамъ.

Нѣкой отъ нар. представители: Има го въ закона отъ 1921 г. Не се го чели. Тоя законъ се гласува отъ вашата партия.

М. Драндаревски: Законътъ за печата съществува още отъ основаването на III-то българско царство, следъ създаването на нашата конституция. Той е претърпѣлъ десетина промѣни; въ 1887 г., въ 1900 г., въ 1921 г. и въ 1934 г. и други нѣколко дребни промѣни. Обаче забележките, всички промѣни, които сѫ били извѣршени, сѫ траяли отъ денъ до пладне. Следъ туй е настъпило едно примирение въ душата на онѣзи, които сѫ ги създади. Много отъ промѣните въ закона за печата сѫставали отъ самитъ правителства, които сѫ ги създавали тогава, когато сѫ почувствували, че почвата подъ краката имъ, на която стоятъ, пропада. И азъ съмъ тамъ, че и този законъ ще претърпи сѫщо промѣна, ако стане законъ. Защото нѣма траенъ законъ, щомъ той не хармонира съ интересите, разбирианията и нуждите на народа, за който е създаденъ.

Позволете ми да направя една малка критика на този законопроектъ, само на нѣколко негови члена, за да видите колко неоснователно е създаването му, колко страшни начала сѫ легнали въ него, и за да се убедите, че е пакостъ и зловредъ за политическото и общество възпитание на нашия народъ.

Г. г. народни представители! Въ чл. 1 е казано: „Печатътъ е свободенъ“ А въ чл. 7, п. 2, на сѫщия законопроектъ е казано, че за издаването на вестникъ или списание е нужно предварително разрешение, като въ заявлението, съ което се иска това разрешение, се указава настъпилъ, въ които ще се списва вестникъ или списанието. Трѣбва предварително да известиши властта за настъпилъ на вестника или списанието, па тогава да ти даде разрешение. Има ли смысълъ да подчертавамъ това противоречие: хемъ печатътъ е свободенъ, хемъ ще трѣбва, когато искашъ разрешение, да кажешъ като какъвъ ще го издавашъ, опозиционенъ или правителственъ — единъ видъ искатъ да ти кажатъ: какъси наий-напредъ боята и, ако ни отърва, ще ти дадемъ разрешение!

Г. г. народни представители! Въ чл. 2 е казано: (Чете) „Презъ време на война, мобилизация, военно положение или въ друго време, презъ което сѫ настъпили изключителни събития отъ вътрешенъ или международенъ характеръ, които заплашватъ важни държавни интереси или обществения редъ, по решение на Министерския съветъ, съ царски указъ, може да се учредява времененъ надзоръ върху печата“. Никѫде въ конституцията нѣма такова положение, което позволява на Министерския съветъ да учредява цензура. Това може да стане само въ време на война или, ако нѣма война, съ разрешение на Народното събрание и то специално за даденъ случай, при който пресагащъ трѣбва да мѣчи или въобще ще трѣбва да й се ладе друга насока, за да не се вреди на държавните интереси.

Въ чл. 5 е казано: (Чете) „Не може да бѫде издатель лице, осуждано за измѣна, предателство и шпионажъ, престъпни деяния противъ държавния глава и членовете на семейството му, престъпления противъ държавната въоръжена сила, развратъ, користни престъпления и за престъпления, предвидени въ закона за защита на държавата“. Г. г. народни представители! Има ли по-голѣмо стълкновение между закона, нареченъ наказателъ, и законопроекта за печата отъ това? Имате законъ за амнистия — отмѣните го и кажете, че този законъ че сѫществува, за да може да сѫществува този чл. 5 Въ закона за амнистията е казано, че всички деяния, които се амнистиратъ, не сѫществуватъ; следователно, нѣма присѫда,

нѣма осуждане. Вие казвате въ чл. 5 „всички осуждени“. Кой отъ васъ, който се е занимавалъ съ политика, не е билъ осужданъ? Кажете! Всички, които се били политически мѣже, имате поне по една малка присѫдичка, която може да не ви позволи да бѫдете редакторъ, да бѫдете издател или стопанинъ на вестникъ или списание.

Но, г. г. народни представители, има ли смысълъ сѫществуването на чл. 89 и следващи отъ наказателния законъ, кѫдето се казва, че следъ изтърпяване на углавното наказание, може да се поисква реабилитация на осужденъ? Защо ви е цѣлата тая глава за реабилитацията отъ наказателния законъ, щомъ този законопроектъ за печата ви отнема това право? Въ такъвъ случай, г. г. народни представители, разумно ще е авторътъ на тоя законопроектъ да каже: „Цѣлата глава за реабилитацията отъ наказателния законъ се отмѣня“. Тогава ще има смысълъ сѫществуването на чл. 5. При липсата на изриченъ текстъ за отмѣняване на главата за реабилитация отъ наказателния законъ, нѣма *raison d'être* повелението на чл. 5 отъ този законопроектъ.

Нѣкой отъ нар. представители: По наказателния законъ никой не се лишава отъ правото да бѫде издател, следователно, не е нужна реабилитация.

М. Драндаревски: Моля. — Въ чл. 9 е казано: (Чете) „Печатътъ е собственикъ на печатницата“. По-нататъкъ въ сѫщия членъ се казва: „Собственикътъ отговаря солидарно съ управителя за граждансъкъ последици“. Нѣма въ историята на печата на никоя страна, журналистигъ и печатътъ да отговарятъ солидарно. Мѣчили сѫ се и въ нашата държава нѣкога да прокаратъ тая солидарна отговорност при прокарване измѣненията на различните закони за печата, като започнете отъ 1887 г. и до по-следно време, нито единъ, обаче, не е успѣлъ да стори туй, защото здравиятъ разумъ на народното представителство не е допустналъ това.

Въ чл. 11 е казано: (Чете) „Веднага следъ отпечатването на всѣко печатно произведение, печатътъ е дълженъ да предава на мѣстната полицейска властъ, а въ София на Дирекцията на полицията, по два екземпляра отъ него“. Г. г. народни представители! Да вземемъ за примѣръ печатница „Право“ на Плочевъ въ София. Тя печати повече отъ 300 произведения въ различните часове на денюнощието. Значи, Плочевъ трѣбва да има двама куриери, отъ които единиятъ да сноубе до Дирекцията на полицията, а другиятъ да стои тамъ, за да може ежеминутно да пренасягъ тѣзи екземпляри отъ печатни произведения, защото, ако не направи това, грози го олакшностъ — едно наказание углавно и едно осуждане гражданско. Следователно, тая редъ на процедиране е създаванъ, за да се спъва издателството, да се спъва журналистиката, да се спъва издаването на печатни произведения и съ това да се създаде едно отчайние у онѣзи, които искатъ да работятъ въ полето на печата, и по този путь да се задушватъ свободните проявления на свободния гражданинъ въ нашата страна.

Въ чл. 16 е казано: (Чете) „Не може да бѫде редакторъ лице, осуждано за измѣна“ и т. н. — сѫщото, което е казано и за издателя. Казахъ мотивитъ и съобразението за несъстоятелността на това постановление на чл. 16 и нѣма да ги повтарямъ.

Въ чл. 18 е казано: (Чете) „Разпространителъ по занаятъ е дълженъ предварително да получи разрешение отъ мѣстната полицейска властъ“. Г. г. народни представители! Този е пъкъ уникумъ въ нашето законодателство. Единъ човѣкъ, който е беденъ, гладенъ голь и босъ и е трѣгналъ да продава вестници, за да спечели 20 ст. на вестникъ, и, като продаде 40 вестника днесъ, да получи 7—8 л., за да изхрани семейството си и себе си, трѣбва да иска разрешение отъ полицейската власт и, въ зависимостъ отъ това, дали е удобенъ или не, да получи или не това разрешение! Този монополъ за разпространение на печатните произведения не сѫществува дори и въ Августиянъ!

Въ чл. 19 е казано: (Чете) „Не могатъ да бѫдатъ разпространители на периодически списания непавършилъ 17-годишна възрастъ“. Този въпросъ е третиранъ не единъ путь при всички опити за създаване на законъ за печата, но никой не е ималъ куражъ да узакони това положение, затуй защото има много бедни деца, които изкарватъ прехраната си отъ разпродажба на вестници и се учатъ въ училищата. Има много талантливи деца, които свършватъ гимназия и университетъ, като се издържатъ отъ продажба на вестници по улиците. Престъпление ли е това, че продавачътъ на вестници бѣль подолу отъ 17 години, та да забранимъ прехраната на едно семейство по този начинъ?

Въ чл. 24 е прокарана една друга редакция: (Чете) „Редакторът е отговорен за всичко напечатано, самоличността на чийто авторъ не може да се установи или чийто авторъ живее вънъ отъ царството.“

„Редакторът отговаря също и когато съдътъ отъ обстоятелствата на дългото признае, че посоченото като писател лице е подставено, макаръ то и да признава, че е авторъ“. — Отъ това по-страшно, по опасно оржки, да се гонятъ вестникарите, да се гонятъ авторите на споделения нѣма въ никоя държава въ свѣта. Дори и тогава, когато нѣкое лице заяви, че то е авторътъ, и това се установи предъ съда, а съдътъ предположи, че авторъ не е това лице, което признава авторството, ами азъ съмъ авторътъ, азъ ще нося отговорността. Това е страшно! Създаде ли се възможност, възь основа на презумпция, възь основа на предположение да се гради една присъда, бѫдете увѣрени, че нѣма да имате добро правораздаване въ нашата страна.“

Но въ глава VII „Опровержение“, въ чл. 25 се казва: (Чете) „Официалното опровержение се връчва на редактора чрезъ подпись въ разносната книга на учреждението, чрезъ която се извѣрши връчването, или пъкъ чрезъ общинската власт по реда на връчване сѫдебните книжки“.

Какъ може единъ редакторъ, единъ издателъ да пише спокойно, да преценява дадено учреждение или дѣлата на даденъ управникъ, когато ще трѣба да прави опровержение мimo желането си, мимо истината, защото е дѣлъженъ да прави опровержение, и когато изнася истината, щомъ официалното учреждение му каже: „Ти ще направишъ опровержение, че въ данъчното управление едиксъи чиновници не е откраднали 150.000 л., макаръ и това да е истина“? Е, каква е ролята на печата, какъвъ е смисълътъ да съществува печатъ, който не ще може да изнася онова, което е истина и фактически върно, въ даденъ моментъ?

Г. г. народни представители! Голѣма разлика се прави, обаче, между опровержение, което трѣба да се прави за частни лица, и опровержение, което засъга обществени учреждения. Докато учреждението може веднага да връчи на редактора едно опровержение и редакторътъ е дѣлъженъ да го помѣсти по силата на закона, частното лице ще иска да стане това чрезъ околийския съдъ, който ще трѣба да обсѫди причинитъ, дали сѫ законни или не, и, ако ги намѣри законни, тогава да даде разрешение. Това е едно категоризиране на привилегированите и непривилегированите въ тая страна, което не е допустимо отъ конституцията и отъ никой отъ нашите закони.

Въ чл. 32 е казано: (Чете) „Временниятъ надзоръ върху печата се учредява, щомъ като Министерскиятъ съветъ намѣри, че сѫ налице условията на чл. 2“. Значи, Министерскиятъ съветъ е съзвързани рѣце, той може въ всѣки моментъ да каже, че сѫ настъпили условията на чл. 2, и веднага да установи цензура. Какъвъ парламентаризъмъ, какъва демокрация може да съществува въ тая страна, каква е нашата конституция, щомъ може да бѫде потъпкана отъ Министерския съветъ, когато той намѣри за добре? Азъ съмътамъ, че това постановление е явно нарушение на конституцията.

Чл. 34 казва: (Чете) „Временниятъ надзоръ върху печата се състои въ правото на Министерския съветъ да спира напечатването и разпространението на статии, съобщения и каквито и да било други печатни произведения, които засъгатъ събитията, наложили учредяването на временния надзоръ върху печата“. Г. г. народни представители! Това постановление ще създаде такива неприятности на журналисти, издатели и печатари, че тѣ всѣки денъ ще бѫдатъ изложени на материални щети, за да могатъ да бѫдатъ принудени най-после да капитулиратъ и да тръгнатъ по пътя на отдѣлния министъръ или на Министерския съветъ.

Следъ това въ чл. 36 се казва: (Чете) „Времетраенето на временния надзоръ върху печата се опредѣля съ указа за учредяването му“. Това е страшна работа — да се опредѣля отъ Министерския съветъ, до кога да грае надзорътъ върху печата. Макаръ събитията, поради които надзорътъ е бѣль учредяван, да сѫ минали, щомъ Министерскиятъ съветъ съмѣта, че тѣ не сѫ още минали, може да го продължи, докато министътъ се убедява, че трѣба да бѫде премахнатъ.

Въ глава X „Престъпни деяния“ — чл. 42 казва: (Чете) „Който чрезъ печатно произведение разпространява лъжливи новини, или макаръ и истински, но безъ да посочва лицето или учреждението, за което се отнасятъ, и съ това може да внесе смуть въ обществото или да урони достоинството на властта, наказва се“ и пр. Г. г. народни представители! Тоя членъ е предвиденъ, за да могатъ да се запушчатъ устата на журналистите, когато изнасятъ престъпни деяния, извѣршени отъ вестниците, макаръ тѣзи

престъпни деяния да сѫ истински, подъ предлогъ, че съ това щѣло да се създаде деморализация въ обществото и щѣло да се урони достоинството на властта. Ами анджакъ журналистъ и печатъ сѫ създадени за туй — да бодатъ съ останъ властта, когато тя тръгне изъ кривия пътъ, за да я отправятъ да тръгне по пътя, посоченъ отъ конституцията. Вие искате да заприщите тоя пътъ на свободно проявление на печата за посочване грѣшките на управлението.

Въ чл. 45 е казано: (Чете) „Който чрезъ печатно произведение разгласява невѣрни сведения, които могатъ да повлияятъ вредно на кредитта на държавата, на курса на монетата и на държавните ценни книжа или на цените на предметите отъ първа необходимост, обявени за такива отъ властта, наказва се“ и пр. Сега се пише въ вестниците, че има суша, че цената на фасула щѣла да стане на есен 15—20 л., че цената на житото щѣла да се повиши. Понеже това сѫ предмети отъ първа необходимост, опредѣлени като такива отъ властта, журналистъ нѣматъ право да посочватъ, кѫде фасулътъ е по-евтин, кѫде е по-скъпъ, за да се види какъвъ е пазарътъ, и да може да се нормира цената на този съществен продуктъ отъ първа необходимост. Г. г. народни представители! Азъ съмътамъ, че това постановление не тѣрпи никаква критика.

Въ чл. 44 е казано: (Чете) „Който чрезъ печатно произведение напада семейството, съ цель да разклати неговите основи, наказва се“ и пр. Ами че тогава защо е оная глава съ нѣколко членове въ наказателния законъ — за разврата и за клеветата? Отмѣнявате ли вие наказателния законъ въ оная глава, за да можете да постановите чл. 44 въ законопроекта за печата? И ако и двата закона ще сѫществуватъ, тогава се явява една двойственост, която, какъ казахъ, при правораздаването ще създаде една страшна аномалия, която не ще бѫде въ негова полза.

Въ чл. 46 се казва: (Чете) „Който чрезъ печатно произведение изнася или тѣлкува обстоятелства отъ политическо или друго естество, отнасящи се до държавенъ глава, политически представител или членъ на правителството на чужда държава, естество на които обстоятелства може да навреди на интересите на българската държава, наказва се“ и пр. Съ постановлението на той членъ напълно се обезличава глава III, чл. чл. 119—125, отъ наказателния законъ и се дава право на властта да посочва, кой е този, който може да урони престижа, напр., на едно дипломатическо лице и на кое именно дипломатическо лице. Правъ бѣше единъ народенъ представител, който преди 10 минути ми направи бележка: „Ако ще говоришъ за нѣкой неприятель, напр., да кажемъ за държавния глава на Съветска Русия или за държавния глава на нѣкоя намѣрена неприятелска държава или въ нѣкоя демократическа държава, тогава, безспорно, нѣма да има цензура и въ вестниците ще се появи, че той е кръвокътъ, такъвъ или онакъвъ, но ако пишешъ за Мусолини или за Хитлеръ, тамъ веднага ще се приложи чл. 46“.

Нѣкой отъ нар. представители: Не е върно!

Председателствующъ Д. Пешевъ: (Звѣни) Г. Драндаревски! Какъ можете да дѣлите държавитѣ на приятелски и неприятелски, когато за България всички държави сѫ приятелски? Не може да се приказва така!

М. Драндаревски: Защото точно тогава ще се създаде по такъвъ начинъ едно разграничаване между държавитѣ, настроени неприятелски или приятелски къмъ нашата държава, и точно тогава ние ще можемъ да установимъ становището на нашата външна политика — кѫде сме и какво сме.

Въ чл. 47 е казано: (Чете) „Който чрезъ печатно произведение разглежда или тѣлкува външната политика на българската или на чужда държава, отъ косто може да произвѣзе вреда за интересите на българската държава, наказва се“ и пр. Създада се и се узаконява единъ монополь за тѣлкуването на външната политика само на единъ човѣкъ въ България — министърътъ на външните работи, а всички други общественици, народни представители, министри, журналисти, политици и т. и. не могатъ да кажатъ, каква трѣба да бѫде насоката на нашата външна политика. Тоя монополь е нетърпимъ, той е противоконституционенъ, той е вреденъ, той е пакостенъ за свободното насочване на нашата външна политика, къмъ коя отъ страните какво отношение да имаме. Външната политика трѣбва да бѫде издѣлка отъ народните настроения и отъ народните интереси; тя трѣбва да бѫде въ хармония съ тия настроения и интереси; тя не може да бѫде монополь само на едно лице.

Въ чл. 48 е казано: (Чете) „Който чрезъ печатно произведение разгласява престъпни, безнравствени или противобществени деяния, истински или измислени, по начинъ, който може да предизвика подражание или да повлияе за създаване наклонност къмъ извѣршване на подобни деяния,

наказва се" и пр. Защо тогава е чл. 113 отъ наказателния законъ? Защо съм тогава чл. 172 и чл. 308 отъ същия законъ? Или ги отмънете, или, ако не ги отмънете, махнете това чл. 48 отъ законопроекта!

Въ чл. 49 е казано: (Чете) „Който въ печатно произведение съобщава за случаи или повини изъ частния или общественъ животъ, измислени или преувеличени, по начинъ, който може да създаде смущение или беспокойствие въ обществото, наказва се" и пр. Г. г. народни представители! И въ следващия чл. 50 се говори за личните отношения, за личните качества на отделни граждани на страната, на уиравници и частни лица, и се предвижда наказание, глоба и тъмниченъ затворъ до една година. Същите престъпления се визиратъ и въ чл. 51 и се зазвраба, че тия деяния, предвидени въ чл. чл. 49, 50 и 51, съм предвидени отдавна, още когато е основано българското царство, въ чл. чл. 234, 235, 236 и последващите на глава XV отъ наказателния законъ, а също и въ чл. 483.

Въ чл. 53 се казва: (Чете) „Който обнародва статии или други съобщения по поводъ или въ връзка съ наказателни дѣла, които се разглеждатъ или подлежатъ на разглеждане отъ съдилищата, за да повлияе върху изхода на дѣлото, а също и сведения и данни по такива дѣла, които иматъ за цель или могатъ да възвърнатъ въ заблуждение обществото относно същността на дѣлото, второ, сведения по съдебни заседания, гледани при закрити врати", и пр., „наказва се".

Г. г. народни представители! Нѣма по-голяма обида за българското правосѫдие отъ тая. Нима съмѣтате вие, че българскиятъ съдия, на когото вие се гарантирали свободата на съдженето, независимостъ и несмѣнливостъ, може да бѫде повлиянъ отъ печата? Или съмѣтате, че той ще се води отъ шантажитъ, отъ клюкитъ, отъ външните съобщения на пресата? Тежко и горко на такова правосѫдие! Азъ съмѣтамъ, че съ туй се убива престижътъ и достоинството на правосѫдието въ нашата страна. За честта на туй правосѫдие не може да се мѣдри въ закона за печата постановлението на тоя чл. 53.

Въ чл. 58 е казано: (Чете) „Който, за да изтръгне каквато и да било имотна облага, заплаши нѣкого, че ще разгласи чрезъ печатно произведение обстоятелства или факти изъ частния, семейния или обществения му животъ отъ естество да уронята доброто му име, служебната му честь или да смутята личното му спокойствие, наказва се" . . . Защо е тогава наказателниятъ законъ съ главата за „изнуда"? Тогава отмѣнете цѣлата тая глава отъ наказателния законъ за изнудване.

Въ чл. 64 се казва: (Чете) „Издателъ, който не съобщи за предстояща или настъпила промѣна въ строка, посоченъ въ чл. 8, наказва се" . . . Това е пъкъ другъ ударъ върху издателитъ. Ше имъ се създаватъ още разноски, още едно бреме да държатъ постоянно на нога единъ човѣкъ, който да съобщава кой отъ редакцията отсѫтствува и кой не отсѫтствува.

Въ чл. 78 се узаконява за втори пътъ цензураната. Въ чл. чл. 81 и 82 — също. А най-страшно е постановлението на чл. 87: (Чете) „Ако чрезъ печатно произведение е наклеветено едно учреждение или служебно лице по начинъ, щото учреждението или лицето, което се цели, не е достатъчно опредѣлено, съмѣта се, че се наклеветено всѣко лице или учреждение, до което произведението може да се отнася". По-страшно отъ тоза нѣма, града! Всѣко едно учреждение може да заведе дѣло противъ васъ и да се съмѣта за наклеветено — било, не било. Ето ви излишно разтакане, излишно обременяване, излишънъ сѫдъ за онния, които искатъ да изнесатъ истината въ печата.

Но идвамъ на чл. 98. Тамъ е казано: (Чете) „Изземването на печатни произведения въ случаите, когато този законъ постановява, се извръща отъ полицейските и административни власти по заповѣдъ на прокурора. До издаването на този заповѣдъ полицейските и административни власти могатъ да спратъ разпространението на казаните произведения". Какво значи тоза? Прокурорътъ ще се произнесе следъ три дена, а вестникътъ на журналиста ще бѫде спрѣнъ три дни, неговата ценность е вече загубена, материалинътъ загуби сѫ налице. Пропустнали сте да кажете, че се основава, напр., едно мѣсто, кѫдето да бѫдатъ изгорени тия вестници, за да не сѫществуватъ. Това би било по-добре, отколкото да кажате, че следъ това вестниците се връщатъ, ако бѫдатъ намѣрени за редовни или неизпълнени съ тенденция.

С. Цановъ: Искашъ да кажешъ — да има крематориумъ за вестниците.

М. Драндаревски: Да, крематориумъ да има, за да сѫдатъ горени въ него.

Г. г. народни представители! Позволете ми накратко да ви цитирамъ подобни опити не само отъ историята на българското царство, но и отъ историята на демократични страни, като Франция, кѫдето, когато сѫ правени опити да се отнематъ свободите на печата и словото, сѫ наставали събития, които сѫ свалили не само правителства, но и монарси.

С. Цановъ: Въ България само министри.

М. Драндаревски: Людовикъ XVIII, както си спомняте, напусна царуването си и отстѫпи престола на братъ си Карлъ X, вследствие възбуджението въ обществото отъ драконовските закони за цензура и свободата на печата. Спомняте си, че Карлъ X предизвика юлската революция въ 1830 г. Поводъ за това бѫше ненапечатването на едно скандално съобщение въ пресата, вследствие забраната на цензура, за една сватба. Понеже съ това се е ограничила свободата на печата, 45 редактори и сътрудници на 11 вестници напечатали тайно това съобщение, придвижено съ единъ протестъ въ вестникъ „Националъ“ и въ вестникъ „Танъ“. Жандармерията, възползвана отъ закона, отива и напада редакциите, за да изземе вестниците. Но тълько отъ хиляденъ народъ се противопоставя на това действие на полицията. Това бѣ началото на юлската революция, която помете силния Карлъ X. Идва Луи Филипъ, който по сѫщите причини предизвика революцията въ 1848 г., за да се тури край на печалното царуване на тоя крал и за да дойде новата форма на управление въ Франция — републиканското управление.

Въ България исторически примери имаме много. Г. г. народни представители! Въ 1896 г. на печата бѫше забранено да съобщава за събитията, предизвикани въ Дуранъ-кулакъ, Шабла и другаде, по поводъ единъ протестъ на селяните противъ десетъка на Радославовъ. Забранено бѫше на печата да помѣтва протестъ на селяните отъ Северна България. Това даде поводъ на тия селяни, виждайки, че нѣма другъ изходъ, да изразятъ негодуванието си отъ този законъ за десетъка и противъ правителството на Радославовъ, да почнатъ кървавите бунтове въ Дуранъ-Кулакъ, Шабла, Трѣстеникъ, Каварна, Балчикъ и пр. Тия събития съ дадоха друго едно събитие въ нашия политически и общественъ животъ — създаването на политическата организация на земедѣлцитъ, която дойде да отговори на нуждите на времето, да брани подтиснатите и онеправдани селяни, на които думата не бѫше чута. (Нѣкои народни представители рѣкоплѣскатъ)

С. Цановъ: Дали и тоя законъ нѣма да създаде нѣщо таково?

М. Драндаревски: Г. г. народни представители! Безъ свободенъ печатъ е невъзможно да се озонира политически животъ въ една страна. Едно управление, което губи довѣрие и почне да се подсѣща отъ пресага за това, трѣбва да си отиде само, както му е редно, а не съ катастрофа. Близкото минало отъ нашия общественъ животъ ни кара да се поучимъ отъ това, което става. Политическиятъ критицизъмъ се азърти въ всички демократични страни, даже и въ диктаторските. Следователно, критиката не трѣбва да бѫде ограничена отъ никого и за нищо на свѣта. Това се върши съ печата, защото 90% отъ насоката за опредѣлните външната ни политика се е създада отъ печата. Често пти, въ прогибове на официалните разбирания, печатътъ е игралъ едно благотворно влияние върху създаването на приятелски трайни връзки съ съседните страни. Вземете примеръ отъ войните и ще се убедите, че нѣкога лица, стоящи на отговорни постове тукъ, въпрѣки критиката на печата, създали една такава ориентировка на нашата външна политика, че катастрофите не закъсняха.

Които сѫ елементи, които характеризиратъ демократичните режими? Г. г. народни представители! Елементътъ, които характеризиратъ демократичните режими, сѫ: първо, всеобщо изборно право, свободата на печата и, трето, народниятъ суверенитетъ. Липсва ли единъ отъ тѣзи три елементи, загубва се вече проявата на съвременната политическа демократия. Намалите ли значението на единъ отъ тѣзи три фактори, вие осакатявате демократията, вие убивате самоуправлението, вие потъпявате конституцията. Демократичните управлени са могатъ да сѫществуватъ, когато нѣма народенъ суверенитетъ, а има една лична воля, единъ личенъ режимъ, какъвто нѣкога е имало и въ нашата страна. (Рѣкоплѣсканія) Демократичното управление не може да сѫществува, когато нѣма свободно проявление на изборното право. Демократическо управление нѣма, когато нѣма свобода на словото, свобода на политически сдружения, свобода на печата. Демократическо управление не

съществува, щомъ се рушатъ основите и устоитъ на конституцията.

Запомнете, че никакъ властъ не е била въчна. Законътъ за печата е последната брънка на законодателството на едно издържащо вече авторитарно управление въ нашата държава, което наводни страната ни съ закони (Ръкоплѣскания), имената на които никой човѣкъ не може да помни, а камо ли да ги знае. Законътъ по печата съм мѣрило за единъ режимъ. И вие ще видите, че правителствата съм прибѣгвали до подкреплата на тия закони тогава, когато съм били безсилни да устоятъ на критиките на истината, законността и справедливостта.

Г. г. народни представители! Всъко правителство, което не се съобрази съ тия мои мнения и сѫждения, ще капитулира предъ народния напоръ; ще капитулира сега и това правителство, ако смѣта, че първата главна задача е да създаде законъ за печата, като елиминира всички други закони, които съм необходими за изхранване на населението, за уреждане задълженията на народа и за всички онѣзи стопански мѣроприятия, които крещятъ като една крайна необходимост, която ще трѣбва да бѫде взета подъ внимание и да се създадатъ закони, за да се умиштвортви това население, да се облѣчи голиятъ, да се нахрани гладниятъ, да се създадатъ условия за преживяване на всички, а не да се запушватъ устата на това население, да не може да вика: хлѣбъ, свобода! (Ръкоплѣскания)

Ако вие сте едно революционно правителство или едно авторитарно управление, кажете го, да знаемъ. Ако сте демократично управление, възстановете конституцията, отмѣнете цензурана (Ръкоплѣскания), върнете свободите и правата на народа да се организира политически и да се управлява тъй, както основниятъ ни законъ повелява. Този законъ за печата показва, че режимътъ на авторитарното управление, или на полуавторитарното управление е вече къмъ своето проваляне и че нѣма да се задържи за дълго. Не е законътъ за печата, който ще спре провалянето му. Съ този законъ авторитътъ съм искали да спечелятъ славата на ония, които съм търпели правата и свободите на българския народъ и съм отнемали конституционните му свободи. (Ръкоплѣскания) Този законъ е едно страшно мракобесие върху правата на българския гражданинъ. Той иде не да обнови, а да трови обществеността въ България.

Защо се създава този законъ? За да подтикса работния народъ, да мачка политическата демокрация, да мачка политическа опозиция и да въвежда личния режимъ подъ притиците на една фалшиви демокрация.

Оставете тоя законъ! Той нѣма да нахрани гладния, нѣма да облѣчи голия, нѣма да създаде доволство въ страната. Трѣгнете по пътя на законодателствуване въ стопанска областъ; оставете критиките да нападатъ управлението! Ако сте безсилни да премахнете злото чрезъ коренни реформи, кажете го. Недайте, обаче, носи това безсилие съ забрадката на диктура, съ която искате да покриете собственния ви образъ и съ това да запушите устата на гладните, голите и босите, за да не искатъ хлѣбъ и свобода, и вместо хлѣбъ и свобода, да имъ прашате стражари! (Ръкоплѣскания) Това не ще успокои страната. Примѣри въ историята има много.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че последната ваша длѣжностъ е, преди всичко, да бѫдете критици на собствената си съвѣсть и да мѣрите съ собствения си моралъ събитията, които предстоятъ въ тая страна. Вие трѣбва да нахраните гладните и да облѣчете голите. Азъ смѣтамъ, че по този пътъ вие ще изпълните достойно дѣлъ си като избраници на тая страна. Азъ смѣтамъ, че само по тоя пътъ вие ще оправдате довѣрието на ония, които

съм ви пратили тукъ. Всичко друго е фалшъ, всичко друго е нагаждане, всичко друго е трѣгване подъ общия барабаненъ звукъ и команда „строй се“ — правителството командува. (Възражения)

Г. г. народни представители! Азъ зная защо съм тъзи закачки отъ тукъ, но азъ се чудя, защо нѣмате моралния куражъ да признаете, че безъ слѣнце нѣма денъ, безъ правда нѣма прогресъ (Ръкоплѣскания), безъ печатъ нѣма никаква култура, нѣма никакъвъ напредъкъ държавенъ, общественъ и политически.

И заради това, позовавайки се на съвѣстта на народните представители, въ която твърде много вѣрвамъ, азъ искаамъ да се ласка отъ вѣрата, че този законъ ще бѫде хвѣрленъ въ прашнитъ стап на архивата и тамъ ще седи само за единъ паметникъ нѣкога, когато историкътъ прелиства нашето законодателство, да му служи за доказателство на сѫществуването на една ера съ цензура, на една тѣмна политическа епоха. Че този проектъ нѣма да стане законъ, азъ искаамъ да вѣрвамъ, защото много закони отъ рода на този, стоятъ горе, въ библиотеката. Смѣтамъ, че и той е отъ тъзи, които нѣма да видятъ бѣлъ денъ, защото законъ, който туря брънка въ устата на журналиста, който туря верига на рѣжката на журналиста, за да не може неговото перо да пише и да изнася това, което е въ България, и законъ, който се твори безъ професионалната организација на журналистите, не може да бѫде законъ на народа, не може да бѫде законъ на народното представителство. (Ръкоплѣскания)

Председателствующъ Д. Пешевъ: Г. г. народни представители! Понеже частът е 8 безъ десетъ минути, моля да се съгласите да вдигнемъ заседанието. Следващото заседание ще бѫде утре, въ 3 ч. сл. обѣдъ. Който е съгласенъ, моля, да вдигне рѣжка. Мнозинство, Събраницето приема.

Има думата г. министърътъ на правосѫдието.

Министъръ И. Кожухаровъ: Г. г. народни представители! Моля да се съгласите дневниятъ редъ за утрешното заседание да бѫде:

1) първо четене законопроекта за измѣнение на ал. I на чл. 7 отъ наредбата-законъ за избиране народни представители за обикновено Народно събрание;

2) първо четене законопроекта за печата (Продължение разискванията);

3) първо четене законопроекта за откриване кредитъ въ размѣръ на 600.000.000 л. отъ Б. з. к. банка на Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни;

4) първо четене законопроекта за допълнение на чл. 1 и 2 отъ наредбата-законъ за постѫпване въ държавната здравна станица за учители край с. Лъджене;

5) одобрение предложението за свикване парламентътъ комисии на заседание между сесии;

6) първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. чл. 3, 4, 5, 17, 22 и 23 и за продължение действието на наредбата-законъ за снабдяване на нуждаещото се население, пострадало отъ суша и др. природни стихии презъ 1935 г., съ пшеница, рѣжъ, смѣсъ и царевица за посъсть и изхранване и фуражъ за добитъка и за 1938 г.;

7) докладъ на комисията по провѣрка на изборите.

Председателствующъ Д. Пешевъ: Който е съгласенъ съ предложението отъ г. министра на правосѫдието дневниятъ редъ за утрешното заседание, моля, да вдигне рѣжка. Мнозинство, Събраницето приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 50 м.)

Председатель: СТОЙЧО МОШАНОВЪ

Подпредседатель: Д. ПЕШЕВЪ

Секретари: { П. МАРКОВЪ
Д-РЪ Г. ЯЛАМОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ